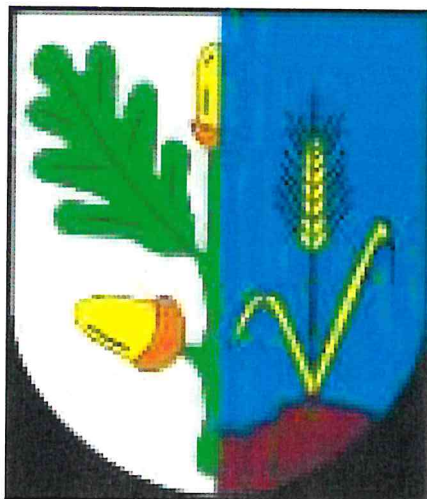

Wójt Gminy Dąbie

PROGRAM USUWANIA AZBESTU i WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY DĄBIE

Listopad 2009r.

ABRYŚ
Spółka z o.o.

tel. (+48 61) 65 58 100

fax: (+48 61)65 58 101

www.abrys.pl

e – mail: projekty@abrys.pl

ul. Daleka 33,
60 – 124 Poznań

PROGRAM USUWANIA AZBESTU i WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY DĄBIE

Zespół autorski

mgr Igor Szymkowiak

mgr inż. Wojciech Przybycin

inż. Ewelina Sergiel

1. WSTĘP	6
2. CELE I ZADANIA PROGRAMU	6
3. SZKODLIWOŚĆ AZBESTU DLA ZDROWIA LUDZKIEGO	7
4. STAN PRAWNY	11
5. KONCEPCJA ZARZĄDZANIA „PROGRAMEM ...”	19
6. UWARUNKOWANIA REALIZACJI „PROGRAMU...”	24
7. KLASYFIKACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	24
8. BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY DĄBIE	28
9. FINANSOWANIE USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	33
10. HARMONOGRAM USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	50
11. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZEPISÓW BHP W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	64
12. PODSUMOWANIE	72
13. ZAŁĄCZNIKI	73

Spis Tabel:

Tabela 1 Wykaz wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłowych czynników zawierających azbest, szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (na podst. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy; Dz. U. Nr 217, poz. 1833 z późn. zm.)	10
Tabela 2 Wskaźniki monitoringu	23
Tabela 3 Zastosowanie materiałów budowlanych zawierających azbest	26
Tabela 4 Kierunki wykorzystywania azbestu	26
Tabela 5 Ilość wyrobów azbestowo-cementowych występujących na terenie gminy Dąbie w poszczególnych typach zabudowy	29
Tabela 6 Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych miejscowościach gminy Dąbie - powierzchnia w m ² (źródło opracowanie własne)	30
Tabela 7 Koszt usunięcia wyrobów azbestowych z terenu Gminy w rozbiciu na poszczególne miejscowości	31
Tabela 8 Wykaz ogólnodostępnych składowisk na terenie Polski przyjmujących odpady zawierające azbest	50
Tabela 9 Koszty usunięcia 1 m ² płyt azbestowo-cementowych (demontaż, pakowanie, transport, utylizacja)	61
Tabela 10 Koszt utylizacji na składowiskach	61
Tabela 11 Harmonogram rzeczowy na lata 2009 – 2032	62

Spis Rysunków:

Rysunek 1 Schemat ilustrujący współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych	21
Rysunek 2. Lokalizacja Gminy Dąbie	28
Rysunek 3 Ilość wyrobów azbestowych na terenie Gminy w rozbiciu na stopień pilności usunięcia	32
Rysunek 4 Usuwanie wyrobów azbestowych:	68
Rysunek 5 Przygotowanie wyrobów azbestowych do transportu:	70
Rysunek 6 Pokrycie dachu eternitem	71
Rysunek 7 Ściana boczna budynku z płyt cementowo-azbestowych:	71
Rysunek 8 Znaczne uszkodzenia powierzchni azbestowych płyt falistych na dachu budynku:	71
Rysunek 9 Przykład dzikiego wysypiska odpadów azbestowych:	72

Spis załączników

Załącznik 1 Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest	73
Załącznik 2 Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich występowania	75
Załącznik 3 Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone ..	76
Załącznik 4 Wykaz firm mających decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest na terenie powiatu krośnieńskiego	77

1. Wstęp

Azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi. W związku z tym powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających ten minerał, a także nakazujących usunięcie wyrobów już istniejących.

W dniu 14 lipca 2009 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pn. "Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032". Program zastępuje dotychczasowy "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski". Utrzymuje dotychczasowe cele i określa nowe zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu.

W imieniu Ministra Gospodarki koordynację, monitoring i zarządzanie Programem prowadzi powołany przez niego Główny Koordynator. Zadaniem Głównego Koordynatora jest przede wszystkim zapewnienie efektywnej realizacji wszystkich zadań finansowanych bezpośrednio ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki.

Szczegółowe zadania zostały określone w rozdziale 4. Koordynacja i monitoring.

Program określa zadania niezbędne do zakończenia procesu oczyszczenia kraju z azbestu, wynikające ze zmian gospodarczych i społecznych, jakie wystąpiły m.in. w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Zadania te, przewidziane do realizacji na poziomie centralnym, wojewódzkim i lokalnym, ujęto w pięciu blokach tematycznych. Są to działania legislacyjne, edukacyjno-informacyjne oraz monitorujące realizację Programu przy pomocy elektronicznego systemu informacji przestrzennej. Dokument opisuje również szczegółowe czynności związane z usuwaniem azbestu oraz ochroną zdrowia, w tym działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem.

Podstawą prawną wykonania programu jest obowiązek wynikający z „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” oraz z „Programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla Gminy Dąbie”.

2. Cele i zadania programu

Celem programu jest:

- spowodowanie oczyszczenia obszaru gminy z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest,
- wyeliminowanie szkodliwego wpływu i niebezpiecznych dla zdrowia skutków działania azbestu,
- spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,

- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- pomoc mieszkańcom gminy w realizacji kosztownej wymiany płyt cementowo – azbestowych w sposób zgodny z przepisami prawa.

Zadaniem programu jest określenie warunków sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest. W programie zawarte zostały:

- zinventaryzowane ilości wyrobów azbestowych oraz ich rozmieszczenie na terenie gminy,
- szacunki jednostkowych kosztów usuwania dachowych pokryć azbestowych i płyt azbestowo cementowych,
- propozycje odnośnie udzielania przez samorząd pomocy mieszkańcom w realizacji programu,
- potrzeby kredytowe.

3. Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzkiego

Azbest jest nazwą handlową 6 różnych minerałów z grupy serpentynów i amfiboli występujących w postaci włóknistych skupień. Pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia.

Azbest jest materiałem praktycznie niezniszczalnym, nie ulega on bowiem ani degradacji biologicznej, ani termicznej, w związku z czym po wprowadzeniu do środowiska może on pozostawać tam przez dziesiątki, a nawet przez setki lat. W handlu powszechnie stosowano trzy rodzaje minerałów:

- krokidolit, „azbest niebieski” ma najkorzystniejsze właściwości mechaniczne, przez co był najchętniej wykorzystywany w przemyśle. Należy do grupy amfiboli, jest najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny - najwcześniej wycofany z użytkowania w latach 80 - tych,
- amosyt, „azbest brązowy”, należący do grupy amfiboli, o szkodliwości pośredniej między krokidolitem i chryzotylem. Ma włókna sztywniejsze i mniej giętkie w porównaniu z chryzotylem. Nie spotykany w wyrobach produkcji polskiej, stosowany w wyrobach europy zachodniej, często w formie tynków i natrysków ogniochronnych,

- chryzotyl „azbest biały” - przedstawiciel grupy serpentynu, - jest uwodnionym krzemianem magnezu, który znalazł zastosowanie głównie do produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, włókienniczych, izolacyjnych, uszczelniających i ciernych.

Dla uniknięcia groźby chorób, organizm nie powinien być ekspozowany na powietrze „znacznie” zanieczyszczone pyłami azbestowymi. Ekspozycja nieznaczna, przypadkowa wydaje się nieunikniona, tak z uwagi na rozpowszechnienie wyrobów azbestowych, do niedawna będących w powszechnym użyciu, jak z powodu konsekwencji tego rozpowszechnienia - stałej obecności zmiennych, na ogół niewielkich poziomów pyłów azbestu, występujących w powietrzu atmosferycznym w sposób naturalny. Zanieczyszczenia te w obszarach zindustrializowanych występują na nieco wyższych poziomach.

Można wyróżnić trzy rodzaje narażenia na pyły azbestowe, a mianowicie ekspozycję:

- zawodową – związaną z pracą w kopalni oraz w zakładach produkujących i stosujących wyroby azbestowe. Również praca w warsztatach samochodowych i praca przy usuwaniu wyrobów i materiałów zawierających azbest
- parazawodową – dotyczy mieszkańców terenów sąsiadujących z kopalniami i zakładami przetwarzającymi azbest oraz rodzin pracowników tych zakładów
- środowiskową – związana z występowaniem azbestu w powietrzu atmosferycznym, wodzie pitnej i artykułach spożywczych.

Pomimo tego, że azbest był wykorzystywany od czasów starożytnych, to jego szkodliwy wpływ na organizm człowieka rozpoznano dopiero na początku XX wieku. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego jest zależna od stopnia penetracji i liczby włókien, które uległy retencji w płucach, jak również od fizycznych i aerodynamicznych cech włókien. Szczególne znaczenie ma w tym przypadku średnica włókien. Włókna cienkie, o średnicy poniżej 3 μm , przenoszone są łatwiej i docierają do końcowych odcinków dróg oddechowych, podczas gdy włókna grube, o średnicy powyżej 5 μm , zatrzymują się w górnych odcinkach dróg oddechowych. Skręcone włókna chryzotyłu o dużej średnicy, mają tendencję do zatrzymywania się wyżej, w porównaniu z igłowymi włóknami azbestów amfibolowych, z łatwością przenikających do obwodowych części płuc. Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, to znaczy takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 μm , mają grubość mniejszą od 3 μm , a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3 :1. Ze względu na to, że włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego, w porównaniu z włóknami azbestów

amfibolowych oraz ze względu na fakt, że są także skuteczniej usuwane z płuc, narażenie na kontakt z azbestem amfibolowym niesie ze sobą zdecydowanie większe ryzyko zdrowotne niż w przypadku kontaktu z azbestem chryzotylowym.

Krótkookresowe narażenie na działanie azbestu może prowadzić do zaburzeń oddechowych, bólów w klatce piersiowej oraz podrażnienia skóry i błon śluzowych. Z kolei chroniczna ekspozycja na włókna azbestowe może być przyczyną takich chorób układu oddechowego jak:

- pylica azbestowa (azbestoza) – rodzaj pylicy płuc spowodowanej wdychaniem włókien azbestowych. Przejawia się suchym, męczącym kaszlem, dusznością wysiłkową, bólami w klatce piersiowej oraz objawami nieżytu oskrzeli i rozedmy płuc. Włókna azbestowe wnikają aż do najgłębszych części płuc. Powstają ciała żelaziste, które powodują uszkodzenia i zwłóknienia tkanki płucnej.

W latach 1976-96 rozpoznano w Polsce 1314 przypadków azbestozy płuc. Powodowana jest przez stosunkowo duże stężenia włókien, a jej okres rozwoju może trwać nawet 30 - 40 lat.

- zmiany opłucnowe – występują już przy niewielkim narażeniu na włókna azbestowe. Powodują one ograniczenie funkcjonowania płuc, a także zwiększają ryzyko zachorowania na raka oskrzeli i międzybłoniaka opłucnej.
- rak płuc – najczęściej powodowanym przez azbest nowotworem dróg oddechowych jest rak oskrzeli. Jest to seria nienaprawionych defektów genetycznych w komórkach prowadzących do rozwoju guza. Ekspozycja na azbest powoduje powstawanie międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej. Jest to postępująca choroba prowadząca do śmierci. Okres rozwoju może wynosić nawet 25 – 40 lat, a śmierć następuje po dwóch latach od wystąpienia objawów. Nowotwór ten rozwija się u osób zawodowo narażonych na kontakt z azbestem oraz u osób mieszkających w okolicach kopalni i zakładów przetwórstwa azbestu. Za powstanie tego typu schorzeń odpowiedzialne są wszystkie rodzaje azbestu, ale największą szkodliwość przypisuje się azbestom amfibolowym. Ilość wykrywanych tego typu nowotworów zwiększa się o około 10% rocznie. W Polsce co roku umiera na międzybłoniaka około 120 osób, natomiast we Francji 400 – 600 osób.

Minister Pracy i Polityki Społecznej Rozporządzeniem z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy ustalił wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń chemicznych i pyłowych czynników szkodliwych dla zdrowia. Wśród pyłów znalazły się również pyły zawierające azbest. Jednakże należy pamiętać, że pojęcie stężeń

dopuszczalnych w przypadku azbestu jest umowne i stanowi kompromis pomiędzy wymaganiami medycyny a możliwościami technicznymi, a działania Unii Europejskiej dążą do zminimalizowania wpływu azbestu na zdrowie ludzkie. Szkodliwe działanie azbestu może zostać zwielokrotnione w momencie jednoczesnego narażenia organizmu na inne substancje rakotwórcze (np. węglowodory aromatyczne, metale ciężkie czy dym tytoniowy).

Tabela 1 Wykaz wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłowych czynników zawierających azbest, szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (na podst. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy; Dz. U. Nr 217, poz. 1833 z późn. zm.).

Lp.	Nazwa i nr CAS ⁴ czynnika szkodliwego dla zdrowia	Najwyższe dopuszczalne stężenia	
		mg/m ³	Włókien w cm ³
1.	Pyły zawierające azbest (jeden lub więcej rodzajów azbestu wymienionych poniżej):		
	Aktynolit [77536-66-4] Antofilit [77536-67-5] Chryzotyl [12001-29-5] Grueneryt (amozyt) [12171-73-5] Krokydolit [12001-28-4] Tremolit [77536-68-6]		
	- pył całkowity ¹	0,5	-
	- włókna respirabilne ³	-	0,1
2.	Pyły talku i talku zawierającego włókna mineralne (w tym azbest): [14807-96-6]		
	a) talk zawierający włókna mineralne (w tym azbest):		
	- pył całkowity ¹	1	-
	- włókna respirabilne ³	-	0,5

¹ Pył całkowity – zbiór wszystkich cząstek otoczonych powietrzem w określonej objętości powietrza

² Pył respirabilny – zbiór cząstek przechodzących przez selektor wstępny o charakterystyce przepuszczalności wg wymiarów cząstek opisanej logarytmicznie – normalną funkcją prawdopodobieństwa ze średnią wartością średnicy aerodynamicznej $3,5 \pm 0,3 \mu\text{m}$ i z geometrycznym odchyleniem standardowym $1,5 \pm 0,1$.

³ Włókna respirabilne - włókna o długości powyżej $5 \mu\text{m}$ o maksymalnej średnicy poniżej $3 \mu\text{m}$ i o stosunku długości do średnicy > 3 .

⁴ CAS (Chemical Abstracts Service Registry Number) jest oznaczeniem numerycznym substancji pozwalającym jednoznacznie zidentyfikować substancję chemiczną.

Przeprowadzone badania kontrolne środowiskowych stężeń włókien azbestu w aglomeracjach wielkomiejskich wykazały najwyższe, ponadnormatywne stężenia przy węzłach komunikacyjnych zlokalizowanych w Warszawie, Katowicach i Łodzi.

Określona w pomiarach uśredniona wartość stężenia włókien azbestu w powietrzu atmosferycznym w woj. mazowieckim wynosiła $8\ 450 \text{ wł./m}^3$, a więc ponad 3-krotnie przekraczała uśrednioną wartość odniesienia ($2\ 350 \text{ wł./m}^3$). Najwyższe stężenia odnotowane zostały w rejonach oddziaływania nieczynnych już zakładów wyrobów azbestowo-cementowych. Istotnym jest również fakt odnotowania znacznie, prawie dwukrotnie wyższych stężeń w obszarach wiejskich w porównaniu z miejskimi.

Na obszarze powiatu krośnieński nie prowadzono podobnych badań, dlatego brak danych dotyczących stężeń włókien azbestu na terenie gminy. Nie ma w Polsce dokładnych danych dotyczących liczby osób, w przeszłości narażonych zawodowo, oraz w przeszłości i obecnie narażonych środowiskowo.

Nadal istnieje skażenie środowiska pyłem azbestu, pochodzącym z tak zwanych „dzikich wysypisk odpadów” – szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach. Nadal ma miejsce pylenie – w coraz większym stopniu – z uszkodzonych powierzchni płyt na dachach i elewacjach budynków.

Poważny niepokój musi budzić fakt, że usuwanie obecnie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy lub na własną rękę, zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców kraju.

Nie ma dowodów świadczących o tym, że azbest spożyty w wodzie jest szkodliwy dla zdrowia. Zarówno raport WHO jak i stanowisko Państwowego Zakładu Higieny są w tej sprawie jednoznaczne. Dlatego zastępowanie rur azbestowo-cementowych w instalacjach ziemnych wyrobami bezazbestowymi powinno następować sukcesywnie, w miarę technicznego zużycia lub w przypadku woli wymiany na rury bezazbestowe.

4. Stan prawny

- **Rezolucji Sejmu RP z dnia 19 czerwca 1997 r. – w sprawie wycofania azbestu z gospodarki (M.P. Nr 38, poz. 373)** - w której Rada Ministrów została wezwana min. do opracowania programu zmierzającego do wycofania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski,
- **Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest** (tekst jednolity z 2004 r. Nr 3, poz. 20 z póź. zm.) Ustawa weszła w życie od 28 września 1997 roku. Zakazuje ona wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Wyjątek stanowi tylko azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie Minister właściwy do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Wymieniona ustawa praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczeniu środowiska. Ustawa

porządkuje również zagadnienia związane z opieką zdrowotną pracowników, którzy mieli kontakt z azbestem.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach** (tekst jednolity z 2007 r. Dz. U. Nr 39, poz. 251 z późn. zm.). Ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. W ustawie określone są obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje całokształt spraw administracyjnych, związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów. Ustawa wprowadza obowiązek opracowania planów gospodarki odpadami na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Zgodnie z art. 31 ustawy z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw, krajowy plan gospodarki odpadami został przyjęty pod koniec 2002 roku. Art. 10, ust. 4 tej samej ustawy stanowi, że wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, zawierające plany gospodarki odpadami mają być uchwalone przez odpowiednie organy w następujących terminach:
  - programy wojewódzkie – do 30 czerwca 2003 r. – uchwalane przez sejmiki województw,
  - programy powiatowe – do 31 grudnia 2003 r. - uchwalane przez rady powiatów,
  - programy gminne – do 30 czerwca 2004 r. - uchwalane przez rady gmin.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz.U. z 2006 r. Nr 7, poz. 1118 z późn. zm.) Wśród wielu przepisów znajduje się zapis mający zastosowanie w przypadkach występowania azbestu. Art. 30 ust. 3 stanowi: właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 tego art. jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować:
  - zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia
  - pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków,
  - pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych,

- wprowadzenie, utrwalenie bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.).Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Ustawa zawiera szereg istotnych i ważnych postanowień dotyczących m.in. :
  - państwowego monitoringu środowiska, jako systemu pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku,
  - opracowania prognoz oddziaływania na środowisko, w tym gospodarki odpadami, a także programów wojewódzkich, zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska,
  - ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem, sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska,
  - kar i odpowiedzialności za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska,
  - konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje.
- **Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw** (Dz.U. Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.). Ustawa reguluje tryb postępowania oraz obowiązki podmiotów określanych ustawą. W art. 54 ustawa odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw transportu oraz ministrem właściwym do spraw środowiska – sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.
- **Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych** (Dz. U. Nr 11, poz. 84, z późn. zm.). Ustawa reguluje – na gruncie prawa europejskiego – problematykę dotyczącą substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych. Ustawa określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie

człowieka lub na środowisko. Zgodnie z ustawą tworzy się urząd Inspektora do Spraw Substancji i Preparatów Chemicznych.

- **Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych** (Dz. U. Nr 199, poz. 1671 z późn. zm.). Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) – *Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz.U. z 2005r Nr 178, poz. 1481). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych na składowisko. Pojazdy powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.
- **Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielonych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi** (M.P. Nr 19, poz. 231). Określa jako niedopuszczalny dodatek azbestu w materiałach budowlanych, z terminem obowiązywania od dnia 1 stycznia 1997 r.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów** (Dz. U. Nr 112, poz. 1206). Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych niżej grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:
  - 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy
  - 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu
  - 10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)
  - 10 13 09*- odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo azbestowych
  - 15 01 11*- opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
  - 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest

16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

UWAGA: gwiazdka oznacza odpady niebezpieczne

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów** (Dz. U. Nr 30, poz. 213). Określa wzory dokumentów stosowanych do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Do prowadzonej ewidencji odpadów obowiązani są posiadacze odpadów, w tym także wytwórcy odpadów. Ewidencje odpadów prowadzi się za pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów oraz karty przekazania odpadów. Karta przekazania odpadu wypełniana jest w dwóch egzemplarzach przez posiadacza przekazującego odpady na rzecz innego posiadacza odpadów. Posiadacz odpadów, który odpady przejmuje (np. zarządzający składowiskiem odpadów) zobowiązany jest do potwierdzenia na karcie przekazania odpadu fakt przyjęcia odpadu. Karty informacyjne służą do naliczania opłat za umieszczenie w danym roku odpadów na składowisku wnoszonych na rachunek dystrybucyjny urzędu marszałkowskiego właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych** (Dz. U. Nr 152, poz. 1737). Określa zakres informacji dotyczących składu i właściwości komunalnych osadów ściekowych oraz wzory formularzy do sporządzania i przekazywania zbiorczego zestawienia odpowiednich danych.
- **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy** (Dz. U. Nr 217, poz. 1833 z póź. zm). Określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest:
  - a) pyły zawierające azbest chryzotyl - 1,0 mg/m³
    - włókna respirabilne - 0,2 włókien w cm³
  - b) pyły zawierające azbest krokidolit - 0,5 mg/m³
    - włókna respirabilne - 0,2 włókien w cm³

- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych** (Dz.U. Nr 236, poz. 1986). Przepisy o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych stosuje się odpowiednio do transportu odpadów niebezpiecznych spełniających określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne dla zaliczenia ich do jednej z klas towarów niebezpiecznych. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) - *Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz.U. z 2005 r. Nr 178, poz. 1481). Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy ich transporcie. Posiadacz odpadów zawierających azbest, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, obowiązany jest do uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności. Zgodnie z ustawą o odpadach zezwolenie wydaje, w drodze decyzji starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów. Transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych według wymagań ADR.
- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych** (Dz. U. Nr 237, poz. 2011 z późn. zm.). Określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska** (Dz. U. Nr 175, poz. 1439). Określa terminy, sposoby przedkładania wojewodzie przez organa władz samorządowych informacji o rodzaju, ilości i miejscu występowania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.
- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia** (Dz. U. Nr 120, poz. 1126). Określa zakres

i formę informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (zwanego "planem bioz") oraz szczegółowy zakres rodzajów robót budowlanych, stwarzających zagrożenia bezpieczeństwa i zdrowia ludzi (wyroby zawierające azbest).

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876).**
- **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz.U. 2004 r. Nr 257, poz. 2573 z późn. zm.)** Sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wymaga transport lub unieszkodliwianie azbestu lub produktów zawierających azbest, w ilości nie niższej niż 200 ton rocznie.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U z 2003 r. Nr 1, poz. 12).** Wartość odniesienia dla azbestu (włókna na m³) wynosi uśredniona 2350 µg/m³ w ciągu godziny i 250 µg/m³ dla roku kalendarzowego.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu i sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz.U. Nr 220, poz. 1858).** Przepisy rozporządzenia nie stosuje się do składowiska odpadów materiałów izolacyjnych oraz konstrukcyjnych zawierających azbest oraz składowiska odpadów obojętnych.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595).** W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady:
Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
Grupy 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
Oznacza to, że odpady obu grup mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Natomiast nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów** (Dz. U. Nr 61, poz. 549). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami: 17 06 01* i 17 06 05*.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest** (Dz.U. 2004 Nr 71, poz. 649). Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów** (Dz.U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824) Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji** (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 109). Pracodawca, który zatrudnia lub zatrudniał osobę w warunkach narażenia zawodowego na działanie pyłów zawierających włókna azbestu, wpisuje i aktualizuje w książeczce badań profilaktycznych tej osoby dane osobowe wraz z danymi dotyczącymi okresu zatrudnienia w warunkach narażenia na pył azbestu oraz szczegółowe parametry tego narażenia.
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście** (Dz. U. Nr 189, poz.1603) Rozporządzenie określa wykaz bezpłatnych leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście, sposób realizacji recept oraz tryb

rozliczania przez oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia z budżetem państwa kosztów tych leków.

- **Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski – przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 maja 2002 r.** Określa główne kierunki działania w okresie 30-u lat, potrzebne środki na realizację "Programu...", a także podaje szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest w całym kraju oraz poszczególnych województwach.
- **Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032"-** Program zastępuje dotychczasowy "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski". Utrzymuje dotychczasowe cele i określa nowe zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu.

5. Koncepcja zarządzania „Programem ...”

W imieniu Ministra Gospodarki koordynację, monitoring i zarządzanie Programem prowadzi powołany przez niego Główny Koordynator. Zadaniem Głównego Koordynatora jest przede wszystkim zapewnienie efektywnej realizacji wszystkich zadań finansowanych bezpośrednio ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki, obejmujących m.in.:

- gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest na poziomie kraju, na podstawie informacji uzyskanych od marszałków województw;
- monitorowanie realizacji wszystkich zadań;
- planowanie corocznych środków budżetowych związanych z realizacją Programu;
- składanie rocznych raportów Ministrowi Gospodarki i przygotowywanie rocznych informacji o stopniu wykonania celów i zadań ujętych w Programie, wraz ze szczegółowym udokumentowaniem wykorzystania środków finansowych, które zostały przeznaczone na ich wykonanie;
- prowadzenie działalności edukacyjnej, w tym szkoleń pracowników administracji rządowej i samorządowej, pracowników ochrony zdrowia w zakresie problematyki oczyszczania kraju z azbestu;
- prowadzenie działalności informacyjno-popularyzacyjnej w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, sposobów ich usuwania oraz szkodliwości azbestu;

- podejmowanie inicjatyw związanych z realizacją Programu oraz organizacją jego zarządzania w tym zgłaszanie Ministrowi Gospodarki propozycji dokumentów i rozwiązań legislacyjnych;
- współpracę z instytucjami i organizacjami międzynarodowymi (m.in. organizację i uczestnictwo w krajowych i zagranicznych konferencjach, sympozjach, kongresach, szkoleniach);
- których działalność związana jest z realizacją zadań wynikających z Programu; inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

CELE, ZADANIA I FINANSOWANIE PROGRAMU

W „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” utrzymane zostają następujące cele:

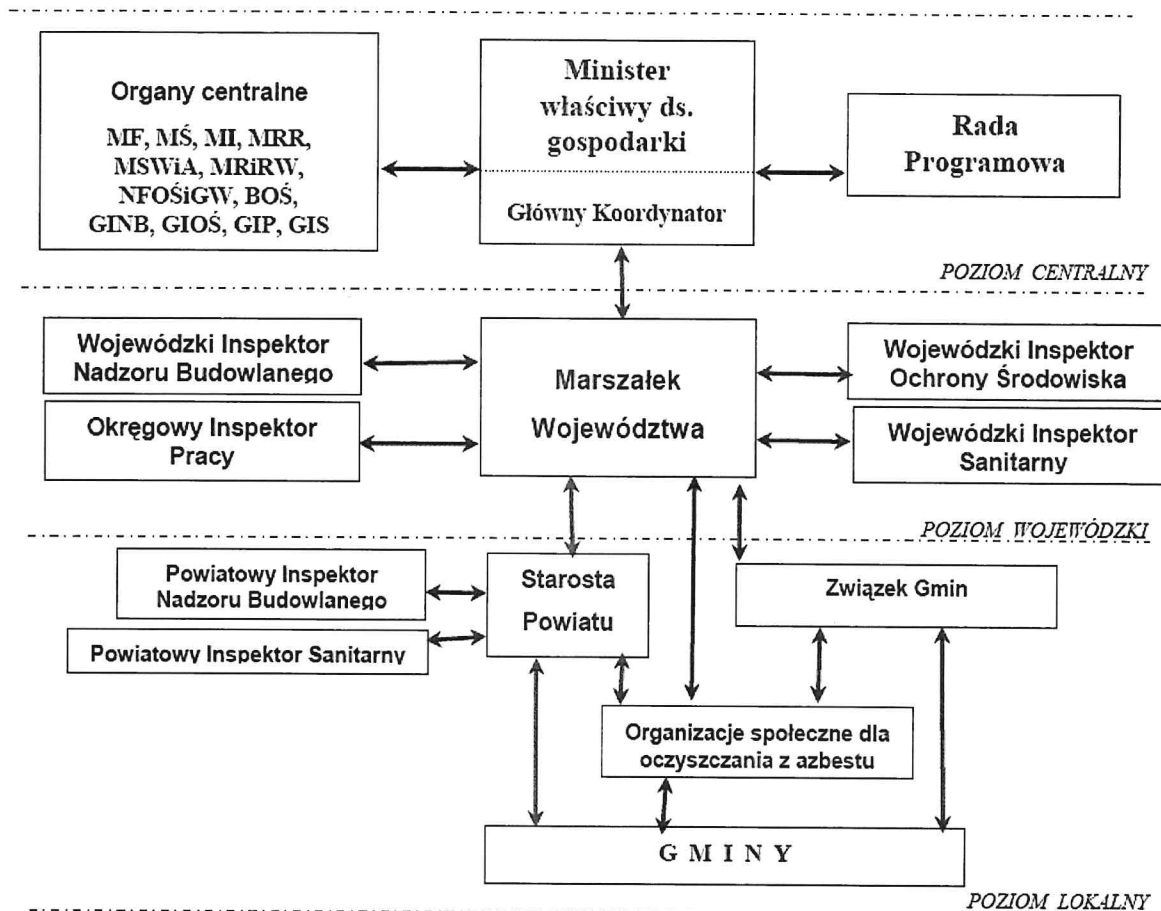
- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu;
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele te osiągnęte będą przez realizację wzajemnie uzupełniających się zadań, na trzech

- poziomach (centralnym, wojewódzkim i lokalnym: powiatowym i gminnym), finansowanych,
- ze środków prywatnych i publicznych, w tym ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki.

Rysunek 1 Schemat ilustrujący współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych.

Do zadań Samorządu Gminy należy:

- 1) gromadzenie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.pl;
- 2) przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami; organizowanie szkoleń instruktażowych dla właścicieli nieruchomości, którzy będą uprawnieni do samodzielnego usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości i organizowanie wywozu powstałych odpadów zawierających azbest;
- 3) organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie;
- 4) inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- 5) współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania planów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- 6) współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- 7) współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu;
- 8) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

Realizację zadań Programu objęto elektronicznym systemem monitorowania i sprawozdawczości, który został utworzony w latach 2004-2006.

Monitoring realizacji zadań Programu obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji o usuwaniu azbestu i wyrobów zawierających azbest, w szczególności dotyczących:

- ilości usuniętych wyrobów zawierających azbest oraz wytworzonych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest;
- ilości składowanych odpadów zawierających azbest;

- lokalizacji istniejących i planowanych składowisk odpadów zawierających azbest i ich pojemności oraz stopnia wykorzystania;
- ilości i wyników przeprowadzonych inwentaryzacji oraz oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest i ich lokalizacji na terenie gmin, powiatów i województw;
- przedsiębiorstw posiadających uprawnienia do bezpiecznego usuwania azbestu;
- liczby osób pracujących w kontakcie z azbestem;
- liczby pracowników przeszkolonych do pracy w kontakcie z azbestem;
- podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego inicjatyw w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest;
- usytuowania miejsc o wysokim stężeniu włókien azbestu w powietrzu;
- ewidencjonowania zmian legislacyjnych dotyczących problematyki azbestowej;
- wdrażania technologii unicestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych.

Ocena realizacji „Programu” może być wykonywana przy uwzględnieniu podanych w wskaźników monitoringu (Tabela 2). Lista wskaźników nie jest ostateczna i może ulec rozszerzeniu.

Tabela 2 Wskaźniki monitoringu

L.p.	Wskaźnik	Jednostka
Wskaźniki efektywności realizacji „Programu”		
1	Ilość usuniętego azbestu i wyrobów zawierających azbest	Mg/rok, m ² /rok
2	Ilość unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest	Mg/rok, m ² /rok
3	Stopień usunięcia płyt azbestowo-cementowych (procentowa ilość usuniętych odpadów w stosunku do ilości zinwentaryzowanej w 2008 roku)	%
4	Nakłady poniesione na usunięcie odpadów zawierających azbest w podziale na źródła	zł/rok
5	Stopień wykorzystania środków finansowych zaplanowanych na realizację „Programu” w danym okresie finansowania	%
Wskaźniki świadomości społecznej		
1	Ilość wniosków zgłaszanych przez mieszkańców dotyczących usunięcia azbestu i wyrobów	szt/rok

	zawierających azbest	
2	Ilość, skuteczność kampanii edukacyjno – informacyjnych	szt/opis
3	Szkolenie kadry administracyjnej gminnych jednostek samorządowych w zakresie problematyki azbestowej	szt/opis

6. Uwarunkowania realizacji „Programu...”

Warunkiem dobrej realizacji „Programu...” jest przestrzeganie przepisów zawartych w niżej wymienionych ustawach:

- z dnia 7 lipca 1994r – Prawo budowlane (tekst ujednolicony Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.),
- z dnia 19 czerwca 1997 r o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr z 2004 r. Nr 3, poz. 20 z późn. zm.)
- z dnia 20 czerwca 1997 r. – *Prawo o ruchu drogowym* (Dz. U. 2005 nr 108, poz. 908 z późn. zm.)
- z dnia 20 kwietnia 2004 r. – o *Narodowym Planie Rozwoju* (Dz. U. Nr 116 poz. 1206 z późn. zm.),
- z dnia 27 kwietnia 2001 r. o *odpadach* (Dz. U. z 2007 Nr 39, poz. 251 z późn. zm.),
- z dnia 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. Nr 2008 nr 25 poz. 150 z późn. zm.),

7. Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest

Mianem azbestu określa się naturalnie występujące, włókniste minerały krzemianowe, powstałe na drodze procesów metamorficznych. Charakterystyczną cechą morfologiczną naturalnie występujących minerałów azbestowych jest równoległa budowa włókien. Wyróżnia się dwie grupy minerałów azbestowych:

- serpentynity – należą do nich: antygoryt, lizardyt i chryzotyl
- amfibole – w skład tej grupy wchodzi bardzo dużo minerałów, a ich główne formy włókniste to: amozyt, krokidolit, azbest antofylitowy, termolitowy i aktynolitowi.

Azbest znalazł szerokie zastosowanie w przemyśle dzięki swoim właściwościom, takim jak:

- niepalność – temperatura topnienia chryzotyli wynosi 1500-1550°C, natomiast amfiboli 930-1150°C

- odporność na czynniki chemiczne (kwasy i zasady) – szczególnie w przypadku amfiboli
- wysoka wytrzymałość mechaniczna
- niskie przewodnictwo cieplne i elektryczne
- łatwość łączenia się z innymi materiałami (cement, tworzywa sztuczne)
- możliwość przędzenia włókien
- dobre właściwości sorpcyjne

Klasyfikację wyrobów zawierających azbest przeprowadza się na podstawie trzech kryteriów: zawartość azbestu, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościowa wyrobu. Wyroby zawierające azbest dzielimy na dwie klasy:

- Klasa I – wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000kg/m^3 definiowane jako „miękkie”, zawierające powyżej 20% (do 100%) azbestu. Są podatne na uszkodzenia mechaniczne, przez co uwalniają duże ilości włókien azbestowych do otoczenia. Głównie stosowane były w wyrobach tekstylnych w celach ochronnych oraz jako koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe m.in. w sprzęcie AGD, płytki podłogowe PCW oraz materiały i wykładziny cierne.
- Klasa II – obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000kg/m^3 definiowane jako „twarde”. Azbestu zawierają poniżej 20%. Włókna są ze sobą mocno związane, więc w przypadku mechanicznego uszkodzenia emisja azbestu do otoczenia jest niewielka. Zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi stwarza obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych. Najczęściej w Polsce stosowanymi wyrobami z tej klasy są płyty azbestowo-cementowe faliste i płyty azbestowo-cementowe typ „karo” stosowane jako pokrycia dachowe oraz płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym. W mniejszych ilościach produkowane i stosowane były rury azbestowo-cementowe służące do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz w budownictwie jako przewody kominowe i zsypance.

Tabela 3 Zastosowanie materiałów budowlanych zawierających azbest

Rodzaj wyrobu zawierającego azbest	Zastosowanie
plyty azbestowo-cementowe faliste i gąsior	pokrycia dachowe
plyty azbestowo-cementowe, prasowane płaskie okładzinowe	ściany osłonowe i działowe okładziny zewnętrzne osłona ścian przewodów windowych, szybów wentylacyjnych i instalacyjnych chłodnie kominowe i wentylatorowe
plyty azbestowo-cementowe, prasowane płaskie typu "karo"	pokrycia dachowe okładziny zewnętrzne
plyty azbestowo-cementowe autoklawizowane płaskie "acekol" i "kolorys"	okładziny zewnętrzne osłony kanałów wentylacyjnych i klimatyzacyjnych ściany działowe
plyty azbestowo-cementowe konstrukcyjne ogniochronne	osłony ogniochronne i przeciwpożarowe w budynkach i obiektach przemysłowych izolacja urządzeń grzewczych
rury azbestowo-cementowe (ciśnieniowe i bezciśnieniowe)	przewody wodociągowe i kanalizacyjne ryny spustowe zsyków na śmieci przewody kominowe
otuliny azbestowo-cementowe	izolacja urządzeń ciepłowniczych
kształtki budowlane azbestowo-cementowe	przewody wentylacyjne podokienniki osłony rurociągów ciepłowniczych osłony kanałów spalinowych i wentylacyjnych
masy azbestowe natryskowe	izolacja ogniochronna konstrukcji stalowych i przegród budowlanych izolacja akustyczna obiektów użyteczności publicznej

Azbest stosowany był w różnych gałęziach przemysłu:

Tabela 4 Kierunki wykorzystywania azbestu

L.p.	Rodzaje wyrobów	Wyroby	Udział % azbestu w wyrobie	Zastosowanie	Zalety wyrobu
1	Wyroby azbestowo-cementowe	- płyty dekarские - rury ciśnieniowe - płyty okładzinowe i elewacyjne	5-30%	- pokrycie dachowe - elewacje - wodociągi i kanalizacje	- ogniotrwałość - odporność na korozję i gnicie - wytrzymałe mechanicznie - lekkie - trwałe - nie wymagają konserwacji

2	Wyroby izolacyjne	- wata - włóknina - sznury - tkanina termoizolacyjna - taśmy	75-100%	- izolacje kotłów parowych, silników, rurociągów, wymienników ciepła, zbiorników - ubrania i tkaniny termoizolacyjne	- odporne na wysoką temp - trwałe
3	Wyroby uszczelniające	- tektura - płyty azbestowo-kauczukowe - szczeliwa plecione	75-100%	uszczelnienia narażone na : - wysoką temp. - wodę i parę - kwasy i zasady - oleje, gazy spalinowe	- odporność na wysokie temp. - wytrzymałość na ściskanie - dobra elastyczność - odporność chemiczna
4	Wyroby cierne	okładziny cierne klocki hamulcowe	30%	elementy napędów	chroni elementy przed przegrzaniem
5	Wyroby hydroizolacyjne	- lepiki asfaltowe - kity uszczelniające - zaprawy gruntujące - papa dachowa - płytki podłogowe	20-40%	materiały stosowane w budownictwie	
6	Inne	- materiał filtracyjny w przemyśle piwowarskim i w farmacji - wypełniacz lakierów i izolacji przewodów grzewczych - produkcja masek przeciwgazowych		stosowany w różnych przemysłach	

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. - w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206) odpady zawierających azbest klasyfikowane są jako odpady niebezpieczne z przypisanymi następującymi kodami klasyfikacyjnymi:

- 06 07 01* - Odpady azbestowe z elektrolizy,
- 06 13 04* - Odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* - Odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła),
- 10 13 09* - Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo azbestowych,

- 15 01 11* - Opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - Okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - Zużyte urządzenia zawierające azbest,
- 17 06 01* - Materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - Materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

8. Bilans wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbie

W granicach administracyjnych gminy usytuowane są sołectwa: Brzeźnica, Budynia, Ciemnice, Dąbie, Dąbki, Gola, Gronów, Kosierz, Lubiatów, Łągów, Nowy Zagór, Pław, Połupin, Stary Zagór, Szczawno, Trzebule.

Powierzchnia gminy wynosi 17.004 ha w z czego 7.069 ha to użytki rolne a 8.530 ha jest zajętych przez lasy.

Gmina Dąbie jest położona w zachodniej części województwa lubuskiego, w powiecie krośnieńskim. Graniczy ona z następującymi gminami :

- od strony północnej z gminą i miastem Krosno Odrzańskie,
- od strony zachodu i południowego zachodu z gminą Bobrowice,
- od strony południa z gminą Nowogród Bobrzański,
- od wschodu z gminami Czerwieńsk i Świdnica.

Rysunek 2. Lokalizacja Gminy Dąbie

Przez Gminę przebiega trasa drogi krajowej nr 32 łącząca Zieloną Górę z Krosnem Odrzańskim. Gmina Dąbie leży w widłach rzek Odry i Bobru, na jej terenie znajdują się także cztery jeziora. Największym z nich jest Jezioro Wielkie o powierzchni lustra wody 31ha i długości linii brzegowej 3020m. Jeziora na terenie gminy są otoczone lasami sosnowymi, woda w Jeziorze Wielkim jest zaliczana do I klasy czystości. W Gronowie, Połupinie działają lokale gastronomiczne.

W kwietniu 2010 roku na terenie Gminy Dąbie wykonawcy Programu przeprowadzili inwentaryzację wyrobów azbestowych. Wśród zabudowy, gdzie występują wyroby azbestowe, przeważają budynki jednorodzinne i towarzyszące im często zabudowania gospodarcze.

Z zebranych danych wynika, że na terenie gminy występuje ok. 50310 m² (553,41 Mg) wyrobów azbestowych (dane wraz z podmiotami gospodarczymi). Stan techniczny wyrobów azbestowych można ocenić jako dość dobry.

Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych typach zabudowy przedstawiono w tabeli poniżej:

Tabela 5 Ilość wyrobów azbestowo-cementowych występujących na terenie gminy Dąbie w poszczególnych typach zabudowy

Podmiot	Powierzchnia [m ²]
Osoby fizyczne	19665
Inne	1615
Firmy prywatne	27208
Byłe PGR-y	1410
zakończone użytkowanie	412
Osoby fizyczne	19665
RAZEM	50310

Średnia waga 1 m² płyt azbestowo-cementowych wynosi 11 kg.

Znając powierzchnię wyrobów azbestowo-cementowych oraz wagę 1 m² płyty falistej można obliczyć wagę wszystkich płyt azbestowych.

$$50310 \text{ m}^2 \times 11 \text{ kg} = 553,41 \text{ Mg}$$

w zabudowie jednorodzinnej (osoby fizyczne)

$$19665 \text{ m}^2 \times 11 \text{ kg} = 216,31 \text{ Mg}$$

w zabudowaniach należących do firm prywatnych

$$27208 \text{ m}^2 \times 11 \text{ kg} = 299,28 \text{ Mg}$$

w pozostałych zabudowaniach

$$3025 \text{ m}^2 \times 11 \text{ kg} = 33,2 \text{ Mg}$$

zdjęte z dachów i składowane

$$412 \text{ m}^2 \times 11 \text{ kg} = 4,5 \text{ Mg}$$

Natomiast ilość wyrobów azbestowych stwierdzonych w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy przedstawia się wg schematu:

**Tabela 6 Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych miejscowościach gminy
Dąbie - powierzchnia w m² (źródło opracowanie własne)**

Miejscowość	Klasa	Ilość w m ²
Brzeźnica	I	72
	II	440
	III	1287
	Razem	1799
Budynia	I	
	II	177
	III	
	Razem	177
Ciemnice	I	252
	II	774
	III	609
	Razem	1635
Dąbie	I	95
	II	776
	III	294
	Razem	1165
Dąbki	I	320
	II	
	III	225
	Razem	545
Gola	I	
	II	205
	III	361
	Razem	566
Gronów	I	398
	II	1062
	III	431
	Razem	1891
Kosierz	I	259
	II	379
	III	858
	Razem	1496
Lubiatów	I	24
	II	136
	III	1308

	Razem	1468
Łagów	I	
	II	782
	III	100
	Razem	882
Nowy Zagór	I	
	II	1529
	III	432
	Razem	1961
Pław	I	14
	II	645
	III	149
	Razem	808
Połupin	I	81
	II	224
	III	1345
	Razem	1650
Stary Zagór	I	231
	II	626
	III	93
	Razem	950
Szczawno	I	
	II	615
	III	1264
	Razem	1879
Trzebule	I	272
	II	341
	III	180
	Razem	793

Koszt pozbycia się wyrobów azbestowych z poszczególnych miejscowości Gminy przy założeniu 25 zł /1 m² (średnia cena uzyskana na podstawie rozmów telefonicznych przeprowadzonych z odbiorcami odpadów tego typu) kształtuje się następująco:

Tabela 7 Koszt usunięcia wyrobów azbestowych z terenu Gminy w rozbiciu na poszczególne miejscowości

Miejscowość	Ilość w m ²	Koszt zł netto
Brzeźnica	1799	44975
Budynia	177	4425
Ciemnice	1635	40875
Dąbie	1165	29125
Dąbki	545	13625
Gola	566	14150
Gronów	1891	47275
Kosierz	1496	37400
Lubiatów	1468	36700

Łagów	882	22050
Nowy Zagór	1961	49025
Pław	808	20200
Połupin	1650	41250
Stary Zagór	950	23750
Szczawno	1879	46975
Trzebule	793	19825

Stan techniczny wyrobów azbestowych decyduje o stopniu pilności jego usunięcia, topień pilności dzielimy na 3 grupy:

- I Stopień pilności - wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie
- II Stopień pilności - ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku
- III Stopień pilności - ponowna ocena w terminie do 5 lat

Ilość wyrobów azbestowych stwierdzonych na terenie Gminy pod względem stopnia pilności kształtuje się następująco:

Rysunek 3 Ilość wyrobów azbestowych na terenie Gminy w rozbiciu na stopień pilności usunięcia

<i>Stan techniczny</i>		
<i>Klasa</i>	<i>Powierzchnia [m²]</i>	<i>udział %</i>
Klasa I	3 998	8,01
Klasa II	25 614	51,33
Klasa III	20 286	40,65

Większość dachów eternitowych na terenie gminy Dąbie jest w stanie surowym – czyli powierzchnia zadaszenia nie jest dodatkowo zabezpieczona np. poprzez malowanie. Należy zaznaczyć, że odpowiednie zabezpieczenie wyrobów zawierających azbest może przedłużyć ich żywotność, jednak nie uchroni przed ich całkowitym usunięciem.

Pokrycia azbestowe znajdują się w większości przypadków na terenie prywatnych posesji, wybudowanych jeszcze przed II wojną światową lub zaraz po niej. Stanowią przede wszystkim zadaszenie budynków mieszkalnych oraz przyległych do nich budynków gospodarczych (stodoły, gołębniki, obórki, składziki, garaże, wiaty itp.), zdarza się także że pozostawione są luzem na podwórzach, w ogrodach i na polach (składowane).

9. Finansowanie usuwania wyrobów azbestowych

Źródła finansowania inwestycji ekologicznych związanych z gospodarką odpadami można podzielić na trzy grupy:

- publiczne – np. pochodzące z budżetu państwa, miasta czy gminy lub pozabudżetowych instytucji publicznych,
- prywatne – np. z banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych,
- prywatno - publiczne – np. ze spółek prawa handlowego z udziałem gminy.

Dominującymi formami finansowania inwestycji ekologicznych są:

- zobowiązania kapitałowe – kredyty, pożyczki, obligacje, leasing,
- udziały kapitałowe – akcje i udziały w spółkach,

W Polsce występują najczęściej następujące formy finansowania inwestycji w zakresie gospodarki odpadami:

- fundusze własne inwestorów,
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Narodowy i Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania lub ze środków donatorów, kredyty komercyjne, kredyty konsorcjalne,
- zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe,
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - EBOiR, Bank Światowy),
- kredyty i pożyczki udzielane przez banki komercyjne,
- leasing.

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Zasady funkcjonowania narodowego i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz.150 z późn. zm.).

10 października 2009 r. Sejm uchwalił ustawę zmieniającą Prawo ochrony środowiska. Zakłada ona, że od 1 stycznia 2010 r. likwidacji ulegną powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska, a Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska staną się osobami prawnymi.

Po likwidacji powiatowych oraz gminnych funduszy ochrony środowiska aktualnie brak jest możliwości dofinansowanie osób fizycznych realizujących zadania związane z ochroną środowiska przez samorządy gminne i powiatowe.

Zasadniczym celem **Narodowego Funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska w Polsce. Główne kierunki jego działalności określa Polityka Ekologiczna Państwa, natomiast co roku aktualizowane są cele szczegółowe - dokumenty wewnętrzne Narodowego Funduszu, w tym zwłaszcza zasady udzielania pomocy finansowej oraz lista przedsięwzięć priorytetowych. W zakresie ochrony powierzchni ziemi, w tym ochrony środowiska przed odpadami, zakłada się dofinansowanie zadań inwestycyjnych zgodnych z niżej wymienionymi programami priorytetowymi:

- Likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów niebezpiecznych.
- Unieszkodliwianie odpadów powstających w związku z transportem samochodowym (autozłom, płyny eksploatacyjne, akumulatory, ogumienie, tworzywa sztuczne) oraz zbiórka i wykorzystanie olejów przepracowanych.
- Przeciwdziałanie powstawaniu i unieszkodliwianie odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych.
- Realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych (w tym budowa zakładów przetwórstwa odpadów oraz wspomaganie systemów zagospodarowywania osadów ściekowych).

Rolą **wojewódzkiego funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych.

W każdym województwie WFOŚiGW przygotowuje na wzór NFOŚiGW listy zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowywane z ich środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Instrumenty oferowane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze¹

W priorytecie dziedzinowym Ochrona powierzchni ziemi i gospodarka odpadami przedmiotem dofinansowania jest wymiana powierzchni dachowych lub elewacyjnych wykonanych z materiałów zawierających azbest w obiektach budowlanych.

¹ Źródło: Finansowanie usuwania azbestu ze środków krajowych i unijnych w latach 2009-2013

Beneficjenci

Beneficjentami wsparcia w ramach dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest przez WFOŚiGW mogą być:

1. osoby fizyczne
2. osoby prawne,
3. wspólnoty mieszkaniowe,
4. inne jednostki organizacyjne, którym przepisy prawa zezwalają na nabywanie praw oraz na zaciąganie zobowiązań we własnym zakresie

Koszty kwalifikowane

W ramach zadań związanych z usuwaniem azbestu dofinansowywane są koszty dotyczące demontażu, transportu oraz unieszkodliwiania odpadów azbestowych na uprawnionym składowisku.

Forma wsparcia

Fundusz oferuje wsparcie w formie pożyczek na zasadach preferencyjnego oprocentowania oraz dopłat do odsetek od kredytów bankowych udzielanych przez BOŚ.

Warunki dofinansowania

W ramach wsparcia można otrzymać 60% kosztów kwalifikowanych w formie pożyczki. Udzielenie dofinansowania osobom fizycznym następuje tylko w formie dopłat do oprocentowania kredytów udzielanych przez BOŚ. Wojewódzki Fundusz udziela dofinansowania pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa na podstawie umowy cywilnoprawnej określającej warunki dofinansowania podmiotom, posiadającym zdolność do zaciągania zobowiązań finansowych.

Miejsce złożenia wniosku

Wykaz dokumentów stanowiących załączniki do wniosku o dofinansowanie dla poszczególnych grup beneficjentów. Wnioski o dofinansowanie środkami Funduszu podlegają ocenie według obowiązujących (w roku składania wniosku) kryteriów wyboru przedsięwzięć dofinansowywanych ze środków Funduszu. Aktualną wersję wykazu dokumentów stanowiących załączniki, wniosków o dofinansowanie zadania można uzyskać w siedzibie Funduszu oraz na stronie internetowej Funduszu.

Wnioski o dofinansowanie należy składać w biurze Funduszu.

**Instrumenty operowane przez BOŚ we współpracy z Wojewódzkim Funduszem
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze**

Oddział BOŚ w Poznaniu

60-529 Poznań, ul. J. Dąbrowskiego 81/85

Tel. 61 841-08-00 faks. 61 841-74-24

e-mail: poznań@bosbank.pl

Oddział Operacyjny BOŚ w Zielonej Górze

65-001 Zielona Góra, ul. Westerplatte 50a

Tel. 68 324-36-54 faks 68 324-51-95

Oddział Operacyjny BOŚ w Gorzowie Wielkopolskim

66-400 Gorzów Wielkopolski, ul. Sikorskiego 140A

Tel 95 733-67-50, faks 95 733-67-55

BOŚ Oddział w Poznaniu, Zielonej Górze i Gorzowie Wielkopolskim współpracuje z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze w zakresie preferencyjnego kredytowania inwestycji polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest i realizowanych na terenie województwa lubuskiego.

Umowa została zawarta na czas nieokreślony.

Podmioty uprawnione

Kredyty preferencyjne z dopłatami do oprocentowania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze są przeznaczone dla:

1. osób fizycznych,
2. osób prawnych,
3. innych jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej, którym przepisy prawa zezwalają na nabywanie praw oraz na zaciąganie zobowiązań we własnym imieniu (np. wspólnoty mieszkaniowe),
4. właścicieli nieruchomości lub podmiotów dysponujących innym prawem władania nieruchomością.

Przedmiot kredytowania

Przedmiotem kredytowania są zadania polegające na wymianie powierzchni dachowych lub elewacyjnych wykonanych z materiałów zawierających azbest w obiektach budowlanych (koszty demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów azbestowych).

Warunki kredytowania

1. oprocentowanie: zmienne [0,8srw],
2. kwota kredytu: do 80% kwalifikowanych kosztów realizowanej inwestycji, lecz nie więcej niż 100.000 zł dla osób fizycznych oraz 300.000 zł dla pozostałych kredytobiorców,
3. okres kredytowania: do 5 lat,
4. okres karencji: do 6 miesięcy od dnia zawarcia umowy kredytowej

Termin i miejsce złożenia wniosku kredytowego

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku kredytowego wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w oddziale banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku i niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski można składać w Oddziale Banku w dowolnym terminie, najlepiej w momencie planowanych inwestycji. Ważne jest to, aby wnioskodawca nie dokonał płatności za zakupy i usługi, ponieważ Bank w przypadku kredytów preferencyjnych nie refunduje poniesionych kosztów (istnieje możliwość odstępstwa w indywidualnych przypadkach po zaakceptowaniu przez Fundusz). Wypłata środków kredytu dokonywana jest bezgotówkowo na rachunek dostawców i wykonawców, pod przedłożone faktury lub inne dokumenty finansowe. Wnioski rozpatrywane są w banku.

Ogólnopolskie Instrumenty wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów azbestowych

Ogólnopolskie instrumenty wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów azbestowych stanowią instrumenty oferowane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Bank Ochrony Środowiska SA oraz BGŻ we współpracy z ARiMR adresowane do potencjalnych beneficjentów z wszystkich województw.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej

ul. Konstruktorska 3a, 02-673 Warszawa

tel. (022) 45-90-100, faks (022) 459-01-01

e-mail: fundusz@nfosigw.gov.pl

www.nfosigw.gov.pl

Narodowy Fundusz Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej na przełomie września i października 2009 r. planował zatwierdzenie treści programu priorytetowego nr 11: Program dla przedsięwzięć związanych z realizacją rządowego „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. Szczegółowe informacje na temat warunków uzyskania dofinansowania przedsięwzięć związanych z usuwaniem odpadów zawierających azbest zostaną zamieszczone na stronie internetowej NFOŚiGW.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie

Al. Jana Pawła II 70, 00-175 Warszawa

tel. 0 800 38 00 84, faks 022 318 53 30

www.arimr.gov.pl

e-mail: info@arimr.gov.pl

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW) istnieje możliwość sfinansowania kosztów związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu jako części realizowanej operacji, w ramach następujących działań:

- działanie 121 Modernizacja gospodarstw rolnych,
- działanie 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
- działanie 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

Działanie 121 Modernizacja gospodarstw rolnych

Beneficjenci

Beneficjentami w ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych mogą być

- osoby fizyczne,
- osoby prawne,
- spółki osobowe działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Możliwość ubiegania się o pomoc uzależniona jest od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczne już w

momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania⁶. Beneficjentami w ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych mogą być

- osoba fizyczna, która nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest obywatelem kraju Unii Europejskiej), nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy i posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe oraz ma nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności,
- osoby prawne, które spełniają m.in. następujące warunki: są wpisane są do KRS, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy, mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności,
- spółki osobowe prowadzące działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, które spełniają m.in. następujące warunki: są wpisane są do KRS, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy, mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności, oraz co najmniej jeden wspólnik ma odpowiednie kwalifikacje zawodowe.

Typy projektów

W ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych wspierane są inwestycje materialne i niematerialne służące modernizacji produkcji rolnej, w szczególności:

inwestycje materialne:

- budowa lub remont połączony z modernizacją budynków lub budowli,
- zakup lub instalacja maszyn, urządzeń, w tym sprzętu komputerowego,
- zakładanie, modernizacja sadów lub plantacji wieloletnich,
- zakup, instalacja lub budowa elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej, przygotowania do sprzedaży lub sprzedaży bezpośredniej.

inwestycje niematerialne:

- zakup patentów, licencji, w tym licencji na oprogramowanie,
- usługi związane z przygotowaniem dokumentacji technicznej lub ekonomicznej dotyczącej projektu oraz nadzorem technicznym, związane bezpośrednio z realizacją projektu.

W ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych zakres kosztów kwalifikowanych obejmuje m.in. koszty budowy, przebudowy, remontu połączonego z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej oraz do przechowywania, magazynowania, przygotowywania do sprzedaży lub sprzedaży

bezpośredniej produktów rolnych (łącznie ze zlokalizowanymi w tych budynkach pomieszczeniami higieniczno-sanitarnymi) wraz z zakupem, montażem instalacji technicznej oraz wyposażenia. Koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe (w tym azbest), będą kosztami kwalifikowanymi.

Forma wsparcia

W ramach PROW możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych w okresie realizacji PROW nie może przekroczyć 300.000 zł. Do realizacji mogą być przyjęte operacje, których wysokość kosztów kwalifikowanych będzie wynosiła powyżej 20.000 zł. Ograniczenie to nie dotyczy operacji obejmujących wyłącznie wyposażenie gospodarstwa rolnego w urządzenia do składowania nawozów naturalnych (ub projektów związanych z dostosowaniem do norm wspólnotowych).

Maksymalny poziom pomocy jest zróżnicowany i może wynosić odpowiednio:

- 40% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą (wersja inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia,
- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub Wodnej,
- 60% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia, na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- 75% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą realizowanej w związku z wprowadzeniem w życie Dyrektywy Azotanowej (dotyczy umów zawartych do dnia 30 kwietnia 2006 r.).

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków

i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Modernizacja gospodarstw rolnych" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

W ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych pomoc może być przyznana beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa). Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informację o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków w podziale na województwa. Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie, lecz nie później niż 31 grudnia danego roku.

Do końca lipca 2009 r. przeprowadzone zostały dwa nabory w ramach przedmiotowego działania PROW. Pierwszy nabór odbył się w dniach od 9 listopada do 13 grudnia 2007 r., a drugi w dniach od 21 do 28 kwietnia 2009 r. Nie ma jeszcze wiążących ustaleń dotyczących terminu uruchomienia kolejnego naboru.

Działanie 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

Beneficjenci

Możliwość ubiegania się o pomoc uzależniona jest od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczne już w momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania.

Beneficjentami w ramach działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej może być rolnik, który nie osiągnął wieku emerytalnego lub jego domownik w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników albo małżonek tego rolnika.

Typy projektów

W ramach działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej wspierane będą inwestycje w zakresie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, usług dla ludności, sprzedaży hurtowej i detalicznej, rzemiosła lub rękodzielnictwa, robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych, usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem, usług transportowych, usług komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, magazynowania lub przechowywania towarów, wytwarzania produktów energetycznych z biomasy, rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Do kosztów kwalifikowanych projektu, który może być dofinansowany w ramach przedmiotowego działania zalicza się min. koszty budowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją niemieszkalnych obiektów budowlanych wraz z zakupem instalacji technicznej, a także koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki. W przypadku projektów związanych z turystyką wiejską (w tym agroturystyką) koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki będą także kosztem kwalifikowalnym.

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Forma wsparcia

W ramach PROW możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej w okresie realizacji PROW nie może przekroczyć 100.000 zł. Maksymalny poziom pomocy finansowej może wynosić 50% kosztów kwalifikowanych projektu.

W ramach Działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej pomoc może być przyznana beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa). Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informację o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu i zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, z podziałem na województwa. Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie (lecz nie później niż 31 grudnia danego roku).

Działanie 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Beneficjenci

Możliwość ubiegania się o pomoc uzależniona jest od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczna już w momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania.

Beneficjentem w ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw może być:

- osoba fizyczna, która spełnia m.in. następujące warunki: podejmuje lub wykonuje we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorca, nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest obywatelem kraju Unii Europejskiej, nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy i posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe oraz ma nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych ewidencji wniosków o przyznanie płatności,
- osoba prawna, podejmująca lub prowadząca działalność gospodarczą, spółki prawa handlowego nieposiadające osobowości prawnej oraz wspólnicy spółek cywilnych prowadzący działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorstwa, którzy spełniają m.in. następujące warunki: podejmują lub wykonują we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorcy, są wpisane do KRS, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy, mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności.

Typy projektów

W ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw wspierane będą inwestycje w zakresie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, usług dla ludności, sprzedaży hurtowej i detalicznej, rzemiosła lub rękodzielnictwa, robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych, usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem, usług transportowych, usług komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, magazynowania lub przechowywania towarów, wytwarzania produktów energetycznych z biomasy, rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Do kosztów kwalifikowanych projektów, które realizowane są w działaniu 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw zalicza się koszty budowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją niemieszkalnych obiektów budowlanych wraz z zakupem instalacji technicznej, a także koszty nadbudowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją istniejących budynków mieszkalnych wraz z zakupem instalacji technicznej. Koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe (w tym wyrobów azbestowych) będą kosztami kwalifikowanymi.

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Forma wsparcia

W ramach PROW możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalny poziom pomocy finansowej może wynosić 50% kosztów kwalifikowalnych przedsięwzięcia. Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw w okresie realizacji PROW nie może przekroczyć 300.000 zł, z tym, że beneficjent może otrzymać dotację w wysokości odpowiednio:

do 100.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje utworzenie 1 lub 2 miejsc pracy,

do 200.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje utworzenie 3 lub 4 miejsc pracy,

do 300.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje co najmniej 5 nowych miejsc pracy.

Jeżeli inwestycja dotyczy wyłącznie działalności związanej z przetwórstwem lub wprowadzeniem do obrotu produktów rolnych, w tym jadalnych produktów leśnych, to pomoc przyznana będzie tylko do wysokości 100.000 zł, przy czym biznesplan musi przewidywać stworzenie co najmniej 1 miejsca pracy.

Liczbę przewidzianych do utworzenia miejsc pracy podaje się w przeliczeniu na pełne etaty Średniorocznie, ale ich utworzenie musi być uzasadnione zakresem rzeczowym realizacji.

W ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw pomoc może być przyznana beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa). Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informację o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu i zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, z podziałem na województwa. Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie (lecz nie później niż 31 grudnia danego roku).

Kredyt oferowany przez BGŻ we współpracy z ARIMR

Bank BGŻ S.A.

ul. Kasprzaka 10/16,

01-211 Warszawa

tel. (022) 860-40-00,

faks (022) 860-50-00

www.bgz.pl

Bank Gospodarki Żywnościowej (BGŻ) współpracuje z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie udzielania kredytów preferencyjnych. Podstawą do

udzielania przez ARiMR pomocy ze środków krajowych, w tym dopłat do oprocentowania kredytów, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań ARiMR. Zasady udzielania dopłat do oprocentowania ustalane są przez ARiMR.

Podmioty uprawnione

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt preferencyjny są:

- osoby fizyczne, posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, z wyłączeniem emerytów i rencistów,
- osoby prawne,
- jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Przedmiot kredytowania

Kredyt może zostać udzielony na działalności wymienione w Wykazie działalności w zakresie rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych wspomaganych przez ARiMR w postaci dopłat do oprocentowania kredytów, zawartym w części i, w grupach:

- uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo - 01.1,
- chów i hodowla zwierząt - 01.2,
- uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (działalność mieszana) - 01.30.Z,
- działy specjalne produkcji rolnej - DS,
- produkcja artykułów spożywczych - podsekcja DA.

Przedmiotem kredytowania w ramach linii o symbolu nIP zgodnie z Warunkami i zasadami udzielania kredytów na realizację inwestycji w gospodarstwach rolnych, działach specjalnych produkcji rolnej i przetwórstwie produktów rolnych m.in. mogą być objęte koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych, w tym wyrobów azbestowych, pod warunkiem realizowania inwestycji polegającej na budowie, przebudowie lub remoncie obiektów służących do prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej.

Warunki kredytowania

- oprocentowanie: zmienna, ustalane w oparciu o aktualną stopę redyskonta, nie mniej niż 2%,
- kwota kredytu: nie może przekroczyć:
  - a) 80% wartości nakładów inwestycyjnych na gospodarstwo rolne i wynosić więcej niż 4.000.000 zł,
  - b) 70% wartości nakładów inwestycyjnych na działy specjalne produkcji rolnej i wynosić więcej 8.000.000 zł,

- c) 70% wartości nakładów inwestycyjnych w przetwórstwie produktów rolnych i wynosić więcej niż 16.000.000 zł,
  - d) Łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych w pkt a i b nie może przekroczyć 8.000.000 zł
  - e) Łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych w pkt a - c nie może przekroczyć 16.000.000 zł
- Okres kredytowania: do 8 lat,
  - Okres karencji: do 2 lat

Termin i miejsce złożenia wniosku

Wnioski kredytowe wraz z planem inwestycji i innymi dokumentami niezbędnymi do określenia zdolności kredytowej można składać w Oddziałach Banku

Linia KfW5

Bank Ochrony środowiska S.A. oferuje kredyty z linii kredytowej KfW5 (Kreditanstalt für Wiederaufbau), w ramach której finansowane są przedsięwzięcia polegające na unieszkodliwianiu wyrobów zawierających azbest. Podstawą udzielenia każdego rodzaju kredytu jest posiadanie przez wnioskodawcę zdolności do zaciągnięcia kredytu i ustanowienie odpowiednich form zabezpieczenia spłaty kredytu.

Podmioty uprawnione

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt są małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP), które nie korzystały do tej pory z finansowania w ramach programu SME Finance Facility (KfW2 i KfW4):

- zatrudniające do 250 pracowników,
- o rocznych obrotach do 40.000.000 euro lub sumie bilansowej do 27.000.000 euro,
- spełniające warunek niezależności UE (nie więcej niż 25% udziałów należy do firmy nie będącej MSP zgodnie z definicją Unii Europejskiej).

Przedmiot kredytowania

W ramach linii KfW5 przedmiotem kredytowania objęte jest unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest, w tym w szczególności:

- budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych w miejsce wodociągów z rur azbestowych (zakup i instalacja nowych rur wodociągowych),
- wymiana lub zabezpieczenie powierzchni dachowych lub elewacyjnych z płyt azbestowych.

Warunki kredytowania

- okres kredytowania: min. 5 lat, max. 10 lat (aktualnie do 10.03.2017),
- karencja w spłacie kapitału (nieobowiązkowa): do 2 lat,
- waluta: euro lub zł,
- maksymalna kwota indywidualnego kredytu: 250.000 euro lub równowartość w zł,
- maksymalny udział KfW5 w finansowaniu projektu wynosi 85%, minimalny wkład własny kredytobiorcy wynosi 15%.
- prowizja przygotowawcza - 0,75% kwoty kredytu,
- minimalna marża odsetkowa: warunki kredytowania są zróżnicowane ze względu na rating podmiotu kredytowania, okres kredytowania oraz rodzaj waluty i są zgodne z obowiązującą Uchwałą Zarządu BOŚ w sprawie oprocentowania środków pieniężnych, kredytów i pożyczek w BOŚ.

Termin i miejsce złożenia wniosku kredytowego

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku i niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski kredytowe można składać w Oddziałach Banku w dowolnym terminie.

Kredyt na zakup i montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska

BOŚ oferuje kredyt na zakup i montaż urządzeń służących ochronie środowiska ^{TM}. Tamach porozumienia ze sprzedawcami i dystrybutorami wyrobów służących ochronie środowiska. Klient, ubiegający się o kredyt w ramach porozumienia z dystrybutorem, do usuwania azbestu i montażu nowego pokrycia dachowego powinien wybrać firmę, z którą Bank ma podpisane porozumienie o współpracy.

Podmioty uprawnione

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt są osoby fizyczne, przedsiębiorcy oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Przedmiot kredytowania

Przedmiotem kredytowania objęte są koszty demontażu, transportu i unieszkodliwienia azbestu oraz koszty zakupu i położenia nowego pokrycia dachowego.

Warunki kredytowania

1. oprocentowanie: zmienne, ustalone na podstawie uchwały Zarządu BOŚ, w przypadku zawarcia umowy pomiędzy Bankiem, a sprzedawcą bądź producentem urządzeń, kredyty udzielone na zakupy tych urządzeń mogą być oprocentowane od 1% w skali roku (szczegółowe informacje w Oddziałach Banku),
2. kwota kredytu: do 100% kosztów zakupu i kosztów montażu, przy czym koszty montażu mogą być kredytowane w jednym z poniższych przypadków:

- a) gdy Sprzedawca, z którym Bank podpisał porozumienie jest jednocześnie Wykonawcą,
  - b) gdy Wykonawca jest jednostką autoryzowaną przez Sprzedawcę, z którym Bank podpisał porozumienie,
  - c) gdy Bank podpisał z Wykonawcą porozumienie dotyczące montażu urządzeń i wyrobów zakupionych wyłącznie na zasadach obowiązujących dla niniejszego produktu,
3. okres realizacji inwestycji: do 6 miesięcy od daty postawienia kredytu do dyspozycji kredytobiorcy,
  4. okres kredytowania: do 5 lat

Termin i miejsce złożenia wniosku

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski kredytowe można składać w Oddziałach Banku w dowolnym terminie.

Instytucje leasingowe finansujące gospodarkę odpadami:

- BEL Leasing Sp. z o.o.,
- BISE Leasing S.A.,
- Centralne Towarzystwo Leasingowe S.A.,
- Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

Banki komercyjne

Każda osoba fizyczna lub prawna ma możliwość zaciągnięcia kredytu w banku komercyjnym, na warunkach ogólnych, który może przeznaczyć na unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.

Fundusze Strukturalne, Fundusz Spójności oraz Programy operacyjne:

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej istnieje możliwość finansowania inwestycji w ochronie środowiska z Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności, a także możliwość finansowania inwestycji ze Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (priorytet III, poddziałanie 3.3.1. „Rewitalizacja obszarów miejskich”) - inwestycje w skali regionalnej i lokalnej. Ramy przedsięwzięć inwestycyjnych finansowanych w przyszłości ze wspomnianych funduszy określa Narodowa Strategia Rozwoju (2007-2013).

10. Harmonogram usuwania wyrobów azbestowych

W celu ustalenia kosztów usunięcia wyrobów zawierających azbest uzyskano informację od kilku firm posiadających zezwolenie na wytwarzanie tego typu odpadów.

Wykaz podmiotów, które posiadają uregulowany stan formalnoprawny w zakresie wytwarzania odpadów zawierających azbest na terenie powiatu krośnieński znajduje się w załączniku 4.

Pod uwagę wzięta została cena demontażu azbestu, pakowanie, transport i utylizacja na składowisku. Ze względu na brak w powiecie odpowiedniego składowiska dla odpadów azbestowych firmy prowadzące działalność związaną z usuwaniem odpadów azbestowych wywożą na składowiska, z którymi mają podpisaną umowę.

Tabela 8 Wykaz ogólnodostępnych składowisk na terenie Polski przyjmujących odpady zawierające azbest

Dolnośląskie		
Składowisko	Właściciel/Zarządca	
"Mo-BRUK" J. Mokrzycki Sp. K., Oddział w Wałbrzychu, Składowisko Odpadów Przemysłowych, Gmina Wałbrzych 58-303 Wałbrzych, ul. Górnicza 1, Tel.: 74 849 53 08, 603 754 043	"Mo-BRUK" J. Mokrzycki Sp. K. 33-322 Korzenna 214 Tel.:18 441 70 48, 603 754 043 mobruk@mobruk.pl www.mobruk.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
74889	34385	b.d.
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
060701, 061304, 101181, 101309, 160212, 170601, 170605	060701 - cena do uzgodnienia; 061304 – 520 zł/Mg; 101181 - 470 zł/Mg; 101309 - 340 zł/Mg; 160111 - 920 zł/Mg; 160212 - 820 zł/Mg; 170601 - 300 zł/Mg; 170605 - 270 zł/Mg	7:00–17:00

Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Marcinowie, Gmina Trzebnica, Marcinowo Tel.: 667 882 998		Gmina Trzebnica 55-100 Trzebnica, Pl. Piłsudskiego 1 Tel.: 71 387 15 92, 667 882 998 skladowisko@um.trzebnica.pl www.eco.trzebnica.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
6000	5986	2018	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170603, 170605 (odpady przyjmowane z terenu gminy Trzebnica)	240 zł/Mg	7:30-15:30 pon.-piąt.	
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebczu gmina Polkowice		Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o. 59-100 Polkowice ul. Dąbrowskiego 2 Tel.: 76 846 29 11 pgm@pgm-polkowice.com.pl www.pgm-polkowice.com.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
1250	1230	2027	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605	495 zł/Mg netto	7.00 -18.00 pon.-piąt., 7.00 -16.00 sobota	
Kujawsko-Pomorskie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
ECO-POL Sp. z o.o. Małociechowo, gmina Pruszcz 86-120 Pruszcz Tel.: 52 330 80 65, 668 806 219		ECO-POL Sp. z o.o. 86-120 Pruszcz, ul. Dworcowa 9 Tel.: 52 330 80 65, 52 332 08 26, 604 976 270	

		eco-pol@o2.pl
		www.ecopol.republika.pl
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
25069	5173	2032
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170605	Cena ustalana indywidualnie w zależności od ilości dostarczanych na składowisko odpadów	7:00 – 15:00
Lubelskie		
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Poniatowa Wieś, gmina Poniatowa 24-320 Poniatowa Tel.: 502 625 745		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. 24-320 Poniatowa, ul. Młodzieżowa 4 Lubelska Agencja Ochrony Środowiska S.A. 21-045 Świdnik, ul. Kuźniczka 15 Tel.: 81/820 47 32 www.laos.com.pl
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
19000	2800	2014
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
160212, 170601, 170605 (odpady kierowane na składowisko przez LAOŚ SA)	400 - 500 zł/Mg	7:00-15:00
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Składowisko odpadów Piaski Zarzecze II Grunty wsi Piaski, Zarzecze II gmina Kraśnik Tel.: 81 825 26 05, 603 172 750, 609 120 350		WOD-BUD Sp. z o.o. 23-200 Kraśnik, ul. Piłsudskiego 12/1 Tel.: 81 285 26 05, 603 172 750, 609 120 350 odpady@azbest.info.pl

www.wod-bud.com.pl		
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
169991 (niecka na odpady zawierające azbest)	126346 (niecka na odpady zawierające azbest)	po 2015
104200 (niecka na odpady niebezpieczne)	97000 (niecka na odpady niebezpieczne)	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170605 (niecka na odpady zawierające azbest)	200-350 zł/Mg (niecka na odpady zawierające azbest)	7:00-15:00 pon.-piat.
060701, 061304, 101181, 101309, 150111, 160111, 160212, 170601, 170605 (niecka na odpady niebezpieczne)	200-600 zł/Mg (niecka na odpady niebezpieczne)	
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Składowisko Odpadów Azbestowych w Srebrzyszczu Srebrzyszcze, gmina Chełm Tel.: 82 565 31 20, 662 060 059		Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. 22-100 Chełm, ul. Ks. Piotra Skargi 11 Tel.: 82 560 50 20 pgo@pgo.chelm.pl www.pgo.chelm.pl
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
1410	1200	b.d.
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170605	200 zł/Mg netto	7:00-15:00
Lubuskie		
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Składowisko Odpadów Azbestowych, Chróścik Chróścik, ul. Małszyńska 180 gmina Gorzów Wlkp.		Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Teatralna 49

Tel.: 95 726 31 27		Tel.: 95 722 53 85	
		zuo@zuo-gorzow.pl	
		www.zuo-gorzow.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
30000	20272	b.d.	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605	190 zł/Mg netto	7:00-20:00 pon.-piąt.	
Łódzkie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Składowisko Odpadów Niebezpiecznych w Jadwinówce Jadwinówka, gmina Radomsko Tel.: 517 822 700		TRANSPORT METALURGIA Sp. z o.o. 97-500 Radomsko, ul. Reymonta 62 Tel.: 44/684 01 13, 517 822 700	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
50000	2500	b.d.	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605	120 - 170 zł/Mg	7:00-15:00	
Małopolskie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Składowisko odpadów w Ujkwie Starym 32-329 Bolesław, ul Osadowa 1 gmina Bolesław Tel.: 32 646 11 48		Zakład Gospodarki Komunalnej "Bolesław" Sp. z o.o. 32-329 Bolesław, ul. Osadowa 1 Tel.: 32 646 11 48 wysypisko@zgkboleslaw.com www.zgkboleslaw.com	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
47000	23000	b.d.	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605 (odpady z terenu wojew. małopolskiego)	220 zł/Mg	6.00-20.00 pon.-piąt., 6.00-15.00 sob.	

Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o. Tarnów, ul. Kwiatkowskiego 8 gmina Tarnów Tel.: 14 637 36 45, 694 448 317		Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o. 33-101 Tarnów, ul. Kwiatkowskiego 8 Tel.: 14 637 27 30 p.lech@jrch.pl , ratownictwo@jrch.pl www.jrch.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
100000	15000	2012	
Przyjmowane kody	Geny	Godziny pracy	
170601, 170605	350-150 zł/Mg	7:00-15:00	
Mazowieckie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, Rachocin Rachocin, 09-200 Sierpc gmina Sierpc Tel.: 24 275 06 49, 509 069 207		Zakład Gospodarki Mieszkaniowej 09-200 Sierpc, ul. Traugutta 33 Tel.: 24 275 55 35, 609 069 207 zgm.sierpc@interia.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
45000	45000	2014	
Przyjmowane kody	Geny	Godziny pracy	
170605 (tymczasowe magazynowanie)	600/Mg netto	7:00 – 15:00 pon.-piąt.	
Podkarpackie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Składowisko Odpadów w Młynach Gmina Radymno Tel.: 16 628 12 65		Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie 37-550 Radymno, Skołoszów 341, ul. Dworska 67 Tel.: 16 628 12 65	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
38309	35834	b.d.	

Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170605	200 zł/Mg netto	7:00-15:00 pon.-piat.
Składowisko		
Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, Pysznica 37-403 Pysznica-Kaczyłów Tel.: 15 642 77 94, 512 473 910		Właściciel/Zarządca Gminny Zakład Komunalny w Pysznicy 37-403 Pysznica, ul. Wolności 295 Tel.: 15 841 00 08 gzk@pysznica.pl
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
750	250	b.d.
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170605 (odpady z terenu gminy Pysznica i miasta i gminy Nisko)	170601 - 250 zł/Mg netto 170605 - 400 zł/Mg netto	7:00-15:00 pon.-piąt.
Podlaskie		
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne z wydzieloną kwaterą na odpady zawierające azbest, Miastkowo Gmina Miastkowo 18-413 Miastkowo/okolice wsi Korytki Leśne i Czartoria Tel.: 86 212 51 65		Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Zakład Budżetowy 18-400 Łomża, ul. Akademicka 22 Tel.: 86 218 64 88 mpgkim@merinosoft.com.pl
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
805	390	2011
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601 (odpady z terenu miasta Łomża i gminy Miastkowo)	500 zł/Mg	7:00-15:00
Pomorskie		
Składowisko		Właściciel/Zarządca

Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Słupsku – Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Bierkowie Gmina Słupsk Bierkowo 120, 76-200 Słupsk Tel.: 59 843 16 42, 605 787 922		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Słupsku 76-200 Słupsk, ul. Szczecińska 112 Tel.: 59 84 34 022 sekretariat@pgkslupsk.pl www.pgkslupsk.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
4400	3500	b.d.	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
061304, 101181, 101309, 160111, 170601, 170605 (odpady z terenu miasta i powiatu Słupsk)	760,55 zł/Mg netto	6:00-17:00 pon.-piąt., 7:00-15:00 sobota	
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. 82-500 Kwidzyń, Gilwa Mała 8 Gmina Kwidzyń Tel.: 55 279 58 28		Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. 82-500 Kwidzyn, Gilwa Mała 8 Tel.: 55 279 58 28 zuok@wp.pl www.zuo.kwidzyn.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
58773	56000	2018	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605 (dostawy wymagają wcześniejszych uzgodnień)	170601 – 250 zł/Mg netto 170605 – 400 zł/Mg netto	7:00 – 15:00	
Śląskie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Składowisko Odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, Knurów 44-193 Knurów, ul. Szybowa 44		PPHU "KOMART" Sp. z o.o. 44-193 Knurów, ul. Szpitalna 7	

Gmina Knurów Tel.: 32 335 50 60		Tel.: 32 235 11 83 sekretariat@komart.pl www.komart.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
280090	280090	po 2018	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605 (odpady z terenu województwa śląskiego)	270 zł/Mg netto	6.00-15.00 pon.-piat.	
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
COFINCO-POLAND Sp. z o.o., Jastrzębie Zdrój Jastrzębie Zdrój, ul. Dębiny 36 Gmina Jastrzębie Zdrój Tel.: 32 47 07 500		COFINCO_POLAND Sp. z o.o. 40-956 Katowice, ul. Graniczna 29 Tel.: 32 256 44 18 cofinco@cofinco.pl www.cofinco.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
16000	50	2014	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170605	200 zł/Mg	7:00-15:00	
Świętokrzyskie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
ŚRODOWISKO I INNOWACJE Sp. z o.o., Dobrów 28-142 Tuczępy, Dobrów 8 Gmina Tuczępy Tel.: 15 864 51 13		ŚRODOWISKO I INNOWACJE Sp. z o.o. Dobrów 8, 28-142 Tuczępy Tel.: 15 864 51 13 www.sii.com.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
175000	129000	b.d.	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605	170601 - 300-400/Mg, 170605 - 205 Mg	7:00 -17:00 pon.-piąt.	

Warmińsko-Mazurskie		
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Kwatera na odpady niebezpieczne, Półwieś Gmina Zalewo Tel.: 89 646 42 51 wewn. 324, 608 619 211		Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. 14-100 Ostróda, ul. 3-go Maja 8 Tel.: 89 646 42 51, 608 619 211 puk-ost@post.pl www.puk-ostroda.com.pl
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
22000	19121	b.d.
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170605	klienci indywidualni – 350 zł/Mg netto firmy – 300zł/Mg netto	7:00-15:00 pon.-piąt.
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Elbląg Elbląg, ul. Szańcowa 1 Gmina Elbląg Tel.: 55 23 23 600		Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. 82-300 Elbląg, ul. Szańcowa 1 Tel.: 55 23 23 600
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia
1404	800	2017
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170605	280 zł/Mg	7:00-14:00 pon.-piąt.
Wielkopolskie		
Składowisko		Właściciel/Zarządca
Składowisko odpadów niebezpiecznych, Konin Konin, ul. Sulańska 11 Gmina Konin		Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. 62-510 Konin, ul. Sulańska 11 Tel.: 63 249 36 24

Tel.: 63 249 36 24		sekretariat@utyliczacja-konin.pl www.utyliczacja-konin.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
125000	107000	b.d.	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605	b.d.	8:00-16:00	
Zachodniopomorskie			
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
Zakład Odzysku Odpadów, Sianów 76-004 Sianów, ul. Lubuszan 80 Gmina Sianów Tel.: 94 318 53 65		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Koszalinie 75-724 Koszalin, ul. Komunalna 5 Tel.: 94 348 44 44 pgk@pgk.koszalin.com.pl www.pgk.koszalin.com.pl	
Całkowita pojemność [m3]	Wolna pojemność [m3]	Rok zamknięcia	
30000	13193	b.d.	
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy	
170601, 170605 oraz z wypadków 168101* i 168201*	z gminy Sianów – 300 zł/Mg netto z pow. koszalińskiego – 400 zł/Mg netto spoza powiatu – 500 zł/Mg netto	od kwietnia do września 7.00- 17.00, w soboty 7.00-15.00, od października do marca 7.00-16.00, w soboty nieczynne	
Składowisko		Właściciel/Zarządca	
EKO-MYŚL Sp. z o.o., Dalsze Myślibórz, Dalsze 36 Gmina Myślibórz Tel.: 95 747 56 53/54, 601 421 656		EKO-MYŚL Sp. z o.o. 74-300 Myślibórz, Dalsze 36 Tel.: 95 747 56 53/54, 601 421 656 sekretariat@eko-mysl.pl www.eko-mysl.pl	

Całkowita pojemność [m ³]	Wolna pojemność [m ³]	Rok zamknięcia
3562	2500	b.d.
Przyjmowane kody	Ceny	Godziny pracy
170601, 170604, 170605	170601 - 283,40 zł/Mg netto, 170604 - 226,72 zł/Mg netto, 170605 - 283,40 zł/Mg netto	7:00-18:00 pon.-piąt., 7:00-14:00 sobota

Źródło: Baza azbestowa

Oplaty za usunięcie płyt azbestowo-cementowych zależą od paru czynników, m.in. ilości jednorazowo usuwanych płyt, wysokości budynku, jednostki koordynującej zadanie. Koszty rysują się inaczej dla właścicieli prywatnych i samorządów, dlatego należy ustalić je indywidualnie z firmą, która będzie za to zadanie odpowiedzialna. Poniżej przedstawiono jedynie przykładowe koszty podane przez firmy ujęte w załączniku – kolejność przypadkowa, by nie sugerować się wyborem firmy.

Tabela 9 Koszty usunięcia 1 m² płyt azbestowo-cementowych (demontaż, pakowanie, transport, utylizacja)

Firma*	Cena usług zł netto
Firma 1	25
Firma 2	17-19
Firma 3	26-29
Firma 4	24

*ceny w firmach ujętych w załączniku

Również koszty utylizacji kształtują się na podobnych warunkach jak koszty utylizacji i powinny zostać ustalone indywidualnie.

Tabela 10 Koszt utylizacji na składowiskach

Składowisko*	Cena utylizacji zł/t netto
Składowisko 1	400
Składowisko 2	450

*cena ustalana jest indywidualnie w zależności od ilości składowanego azbestu

Średni koszt usunięcia 1m² płyty cementowo-azbestowej wynosi ok. **25 zł netto**.
Na kwotę tę składa się:

- cena demontażu, zapakowania płyt: 10 zł/m²
- transport: 7 zł/m² (100km)

- utylizacja na składowisku: **8 zł/m²**

Przy utylizacji dużych ilości azbestu cena podlega negocjacji.

Cena demontażu uzależniona jest również od wysokości budynku, gdyż przy zabudowie wysokiej konieczne jest rozstawienie rusztowań, co także wiąże się z dodatkowymi kosztami.

Przybliżony łączny koszt usunięcia wyrobów azbestowo-cementowych z poszczególnych typów zabudowy w Gminie wynosi zatem:

w zabudowie jednorodzinnej (osoby fizyczne)

$$19665 \text{ m}^2 \times 25 \text{ zł/m}^2 = 491.625 \text{ zł netto}$$

w zabudowaniach należących do firm prywatnych

$$27208 \text{ m}^2 \times 25 \text{ zł/m}^2 = 680.200 \text{ zł netto}$$

w innych zabudowaniach

$$3025 \text{ m}^2 \times 25 \text{ zł/m}^2 = 75.625 \text{ zł netto}$$

zdjęte z dachów i składowane

$$412 \text{ m}^2 \times 25 \text{ zł/m}^2 = 10.300 \text{ zł netto}$$

Ogólny koszt związany z usunięciem wszystkich wyrobów azbestowych z terenu Gminy Dąbie wynosi:

$$50310 \text{ m}^2 \times 25 \text{ zł/m}^2 = 1.257.750 \text{ zł netto}$$

Poniższa tabela przedstawia harmonogram rzeczowy programu.

Tabela 11 Harmonogram rzeczowy na lata 2009 – 2032

Lp.	Zadanie	Rola gminy	Termin realizacji
1.	Informowanie i edukacja mieszkańców gminy (właścicieli, zarządców i użytkowników budynków) o szkodliwości azbestu i zasadach usuwania wyrobów zawierających azbest.	Inicjowanie działań informacyjnych skierowanych do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków i budowli zawierających azbest. Prowadzenie szerokiej akcji informacyjnej w: lokalnych gazetach, telewizji, na stronie WWW gminy, w formie ulotek, broszur, plakatów na tablicach ogłoszeń (w Urzędzie Gminy, szkołach, ośrodkach zdrowia), Organizacja szkoleń dla pracowników Urzędu, Uczestnictwo w konkursach („Polska bez azbestu”), Organizacja konferencji, szkoleń, wystaw, warsztatów. Współpraca z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących	2009-2032

		<p>zagrożeń powodowanych przez azbest oraz informowanie mieszkańców posiadających wyroby azbestowe do składania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania wyrobów azbestowych do Wójta w przypadku osób fizycznych, w przypadku podmiotów gospodarczych – informowanie wojewody. Zorganizowanie spotkań z mieszkańcami, którzy zgłosili posiadanie wyrobów azbestowych, informowanie mieszkańców podjętych działaniach w sprawie usunięcia wyrobów azbestowych. Działania edukacyjno-informacyjne: o przepisach regulujących postępowanie z wyrobami zawierającymi azbest, dokumentach, które należy wypełnić, żeby spełnić obowiązek inwentaryzacyjny; procedurach usuwania, zabezpieczenia, wywożenia i unieszkodliwiania azbestu; firmie mającej prawo wykonywać prace związane z usuwaniem azbestu na terenie gminy; możliwościach dofinansowania.</p>	
2.	<p>Szczegółowa inwentaryzacja azbestu i wyrobów zawierających azbest poprzez wypełnienie przez właścicieli/zarządców obiektów budowlanych „informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu” oraz „arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”.</p> <p>Złożenie ich do właściwego organu: -Burmistrza /Wojewoda/ (informacja o rodzaju i miejscu występowania) -Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego (ocena stanu).</p>	<p>Przy okazji zbierania informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu przygotowanie wzorów arkuszy oceny i stanu i udostępnienie ich na stronach internetowych Gminy</p>	2009-2012
3.	<p>Przygotowanie bazy danych o wyrobach zawierających azbest.</p>	<p>Uzupełnienie i bieżąca aktualizacja Wojewódzkiej Bazy Wyrobów Zawierających azbest (WBDA) na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji i danych dostarczonych przez mieszkańców w postaci informacji o wyrobach zawierających azbestowych i miejscu ich wykorzystania oraz od Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego; Sporządzenie zbiorczego wykazu obiektów w układzie trzech grup pilności. Przekazanie informacji o rodzajach, ilości i miejscach występowania azbestu marszałkowi. Ustalenie rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu.</p>	2009-2032
4.	<p>Podejmowanie działań administracyjnych w stosunku do właścicieli i zarządców obiektów szczególnie zagrożonych.</p>	<p>Weryfikacja informacji z PINB o stanie technicznym budynków, filtrowanie bazy danych w celu uzyskania informacji o nieruchomościach o złym stanie technicznym (I stopniu pilności). W miarę możliwości finansowych, zachęcanie właścicieli budynków zagrożonych do podjęcia decyzji o usunięciu wyrobów azbestowych.</p>	2009 - 2032
5.	<p>Usuwanie wyrobów zawierających azbest.</p>	<p>Mobilizowanie właścicieli i zarządców budynków do usunięcia wyrobów azbestowych poprzez system pomocy finansowej i działalność edukacyjno-informacyjną.</p>	2009-2032

6.	Pomoc w finansowaniu przedsięwzięć związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych.	Coroczne zabezpieczanie środków w funduszach ochrony środowiska na inwestycje związane z usuwaniem azbestu. Pomoc w poszukiwaniu innych źródeł finansowania właścicielom i zarządcom na wymianę pokryć dachowych.	2009-2032
7.	Coroczne sprawozdanie z realizacji Programu przy uwzględnieniu podanych w Programie wskaźników monitorowania.	Zbieranie informacji zwrotnych od właścicieli i zarządców w postaci ankiet i przeprowadzanych wizji lokalnych; na ich podstawie opracowanie wskaźników monitorowania i przekazanie informacji Wojewodzie.	2009-2032
8.	Eliminacja możliwości powstawania „dzikich” wysypisk z odpadami azbestowymi.	Przed wszystkim zapewnienie mieszkańcom pomocy finansowej na usuwanie azbestu; edukacja ekologiczna; bieżący monitoring usuwania azbestu z gminy, wizje lokalne, współpraca z WIOŚ.	2009-2032

11. Wytyczne dotyczące przepisów BHP w zakresie bezpiecznego usuwania wyrobów azbestowych

Wyroby zawierające azbest znajdujące się w budynkach nie są samoczynnym zagrożeniem dla jego mieszkańców, nie muszą być bezwzględnie usuwane z obiektu. Ważne jest, aby były one prawidłowo eksploatowane, tj. zgodnie ze swoim przeznaczeniem i zgodnie z zaleceniami dotyczącymi użytkowania wyrobów azbestowych lub ich opisem technicznym, ewentualnie gwarancją. W celu przedłużenia użytkowania wyrobów zawierających azbest i zachowania ich dobrego stanu możliwa jest impregnacja lub pomalowanie. Dotyczy to tylko wyrobów, które są w dobrym stanie technicznym i których powierzchnia jest czysta. Są to mimo wszystko rozwiązania tymczasowe, gdyż jedynie przesuwają w czasie istniejący problem, nie rozwiązując go. Z kolei wyroby typu: izolacje azbestowe, tektury, sznury itp. oraz wyroby znajdujące się wewnątrz obiektów, zwłaszcza wyroby w obiektach systematycznie użytkowanych, należy bezwarunkowo usunąć.

Właściciel (zarządca) obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest powinien dokonać ich przeglądu technicznego, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649) oraz Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192 poz. 1876).

Wszelkie prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest należy dokonywać zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994r Prawo budowlane, rozdz. 4 "Postępowanie poprzedzające rozpoczęcie robót budowlanych", rozdz. 5 "Budowa i oddawanie do użytku obiektów budowlanych".

W przypadku konieczności usunięcia elementów zawierających azbest z obiektów budowlanych, inwestor musi przestrzegać przepisów Prawa Budowlanego oraz przepisów specjalnych dotyczących azbestu.

Inwestor jest zobowiązany do zorganizowania procesu budowy, z uwzględnieniem zawartych w przepisach zasad bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, a w szczególności zapewnienie:

- opracowania projektu budowlanego i stosownie do potrzeb innych projektów
- objęcia kierownictwa budowy przez kierownika budowy
- opracowania planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia
- wykonania i odbioru robót budowlanych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych – art. 18 ust. 1 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r o zmianie ustawy – Prawo budowlane.

Jeżeli przy usuwaniu, demontażu i rozbiórce elementów azbestowych lub materiałów zawierających azbest nie wystąpi naruszenie ani wymiana fragmentów konstrukcji budynku oraz gdy nie ulegnie zmianie wygląd elewacji, to pozwolenie na budowę, będące jednocześnie pozwoleniem na rozbiórkę, nie jest wymagane. W przeciwnym wypadku uzyskanie takiego pozwolenia jest konieczne.

Prace mające na celu usunięcie azbestu z obiektu budowlanego, powinny być poprzedzone zgłoszeniem tego faktu właściwemu organowi administracji architektoniczno-budowlanej na 30 dni przed planowanym rozpoczęciem robót.

Tylko przedsiębiorcy posiadający odpowiednią decyzję sankcjonującą wytwarzanie odpadów niebezpiecznych mogą wykonywać prace związane z usuwaniem azbestu. Wykonanie prac przez inwestora we własnym zakresie także wymaga uzyskania takiej decyzji. Wykonawca prac zobowiązany jest sporządzić szczegółowy plan prac, który zawiera przede wszystkim:

- ilość wytworzonych odpadów
- identyfikację rodzaju azbestu
- klasyfikację wytworzonego odpadu
- warunki ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy

W celu zapewnienia warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania, wykonawca prac obowiązany jest do:

- 1) izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie osłon zabezpieczających przenikanie azbestu do środowiska;
- 2) ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszej niż 1 m, przy zastosowaniu osłon zabezpieczających przed przenikaniem azbestu do środowiska;

- 3) umieszczenia w strefie prac w widocznym miejscu tablic informacyjnych o następującej treści: "Uwaga! Zagrożenie azbestem"; w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit treść tablic informacyjnych powinna być następująca: "Uwaga! Zagrożenie azbestem - krokidolitem";
- 4) zastosowania odpowiednich środków technicznych ograniczających do minimum emisję azbestu do środowiska;
- 5) zastosowania w obiekcie, gdzie prowadzone są prace, odpowiednich zabezpieczeń przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia;
- 6) codziennego usuwania pozostałości pyłu azbestowego ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą czyszczenia na mokro;
- 7) izolowania pomieszczeń, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac, w szczególności izolowania pomieszczeń w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit;
- 8) stosowania zespołu szczelnych pomieszczeń, w których następuje oczyszczenie pracowników z azbestu (komora dekontaminacyjna), przy usuwaniu pyłu azbestowego przekraczającego dopuszczalne wartości stężeń;
- 9) zapoznania pracowników bezpośrednio zatrudnionych przy pracach z wyrobami zawierającymi azbest lub ich przedstawicieli z planem prac, a w szczególności z wymogami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie wykonywania prac.

Prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest prowadzi się w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska oraz powodujący zminimalizowanie pylenia poprzez:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem lub demontażem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy;
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe;
- odspajanie materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze;
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w środowisku pracy, w miejscach prowadzonych prac, w tym również z wyrobami zawierającymi krokidolit;
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie na wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu.

Wykonawca usuwający azbest zobowiązany jest złożyć właścicielowi/ zarządcy nieruchomości pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonanych prac i oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego. Oświadczenie to przechowuje się przez okres co najmniej 5 lat. Ponadto wykonawca pakuje i przygotowuje odpady azbestowe do transportu.

Transport wyrobów i odpadów zawierających azbest, należy wykonać w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska, w szczególności przez:

- 1) szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1.000 kg/m^3 ;
- 2) zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m^3 ;
- 3) szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m^3 w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie;
- 4) utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów w trakcie ich przygotowywania do transportu;
- 5) oznakowanie opakowań;
- 6) magazynowanie przygotowanych do transportu opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Odpady może przekazać tylko podmiotom, które uzyskały zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania odpadów azbestowych i transportu tych odpadów. Prawidłowość wykonywanych działań w tym zakresie powinna być potwierdzona kartami ewidencji i przekazania odpadów.

Poniżej przedstawiono sposób prawidłowego postępowania przy usuwaniu, demontażu i rozbiórce elementów azbestowych

Rysunek 4 Usuwanie wyrobów azbestowych:

Rysunek 5 Przygotowanie wyrobów azbestowych do transportu:

Przykłady budynków z wyrobami azbestowymi:

Rysunek 6 Pokrycie dachu eternitem

Rysunek 7 Ściana boczna budynku z płyt cementowo-azbestowych:

Rysunek 8 Znaczne uszkodzenia powierzchni azbestowych płyt falistych na dachu budynku:

Rysunek 9 Przykład dzikiego wysypiska odpadów azbestowych:

12. Podsumowanie

Nadrzędnym celem „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Dąbie” jest wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców gminy spowodowanych azbestem oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko. Osiągnięcie tego celu jest związane z bezpiecznym usunięciem wszystkich wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie gminy. Proces usuwania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z zapisami krajowego programu, powinien być zakończony w 2032 roku.

Usuwanie azbestu i wyrobów go zawierających jest kosztownym przedsięwzięciem.

Całkowity koszt usunięcia azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy szacowany jest na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji na kwotę 1.257.750,00 zł netto, z czego 491.625,00 zł netto to koszt usunięcia wyrobów azbestowych z terenu osób fizycznych.

Realizacja Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbie będzie procesem długofalowym ograniczonym możliwościami finansowymi zarówno samorządu jak i mieszkańców.

13. Załączniki

Załącznik 1 Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

(Dz.U. 04.71.649)

WZÓR

OCENA

stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Miejsce/ obiekt/ urządzenie budowlane /instalacja przemysłowa:

.....

Adres miejsca/ obiektu/ urządzenia budowlanego/ instalacji przemysłowej:

.....

Pomieszczenie: .....

Rodzaj/nazwa wyrobu 1) .....

Ilość wyrobów (m², tony) 2) .....

Grupa / Nr	Wyrób - rodzaj	Ocena	Przyjęta punktacja
I.	Sposób zastosowania azbestu		
1.	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)		30
2.	Tynk zawierający azbest		30
3.	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1.000 kg/m ³)		25
4.	Pozostałe wyroby z azbestem		10
II.	Rodzaj azbestu		
5.	Azbest chryzotylowy		5
6.	Inny azbest (np. krokidolit)		15
III.	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
7.	Rozluźniona (naruszona) struktura włókien		30
8.	Mocna struktura włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej		10
9.	Pomalowana i nieuszkodzona powłoka zewnętrzna		0
IV.	Stan zewnętrzny wyrobu z azbestem		
10.	Duże uszkodzenia		30 ³⁾
11.	Małe uszkodzenia		10 ⁴⁾
12.	Brak		0
V.	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
13.	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac		15
14.	Wyrób przez bezpośrednią dostępność narażony na uszkodzenia (do wysokości 2 m)		10
15.	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne		10
16.	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania		10
17.	Wyrób narażony na działanie czynników atmosferycznych (na zewnątrz obiektu)		10
18.	Wyrób znajduje się w zasięgu silnych ruchów powietrza		10

Załącznik 2 Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich występowania

(Dz.U.03.192.1876)

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

1. Miejsce, adres
.....
.....
2. Właściciel/zarządca/użytkownik^{*)}:
  - a) osoba prawna - nazwa, adres .....
  - b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres .....
3. Tytuł własności .....
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾ .....
5. Ilość (m², tony)³⁾ .....
6. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾ .....
7. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:
  - a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu⁵⁾ .....
  - b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji .....
8. Inne istotne informacje o wyrobach⁶⁾
.....

.....
(podpis)

Data .....

Objaśnienia:

- *) Niepotrzebne skreślić.
- 1) Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.
- 2) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
  - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
  - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
  - rury i złącza azbestowo-cementowe,
  - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
  - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
  - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrabione,
  - szczeliwa azbestowe,
  - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
  - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
  - papier, tektura,
  - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura.
- 3) Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).
- 4) Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" - załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.
- 5) Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.
- 6) Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

**Załącznik 3 Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało
zakończono**

(Dz.U.03.192.1876)

(wzór)

**INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾, KTÓRYCH WYKORZYSTYWANIE ZOSTAŁO
ZAKOŃCZONE**

1. Miejsce, adres .....
2. Właściciel/zarządca^{*)}:
  - a) osoba prawna - nazwa, adres, ...
  - b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres .....
3. Tytuł własności .....
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾ .....
5. Ilość (m², tony)³⁾ .....
6. Rok zaprzestania wykorzystywania wyrobów .....
7. Planowane usunięcia wyrobów: .....
- a) sposób .....
- b) przez kogo .....
- c) termin .....
8. Inne istotne informacje⁴⁾ .....

.....
(podpis)

Data .....

Objaśnienia:

^{*)} Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, spis z natury).

⁴⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjny

**Załącznik 4 Wykaz firm mających decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami
niebezpiecznymi zawierającymi azbest na terenie powiatu krośnieńskiego**

1. SPE-BAU sp z o.o. 53-401 Wrocław ul.Mielecka 21/1 tel.713624479
2. PPHU EKO-MIX 50-950 Wrocław ul.Grabiszyńska 163 tel.713324500
3. ALGADER Hofman sp. z o.o. 01-919 Warszawa ul.Wólczyńska 133 bud 11b tel.228649497
4. EKO-PIK sp. z o.o.63-000 Środa Wlkp ul.Harcerska 16 tel.612854074
5. Centrum Gospodarki Odpadami,Azbestu ,Recykling CARO 22-400 Zamość ul.Zamoyskiego 51 tel.846273013
6. Usługi Remontowo-Budowlane Roman Dębicki Jenin ul.Słoneczna 66-450 Bogdaniec tel.957510375
7. BUDROOF s.c Irena Kamecka,„Krzysztof Kamecki 65-021 Zielona Góra al.Zjednoczenia 102 tel.683230101
8. E-PIK Usługi Ekologiczne sp. z .o.o 60--179 Poznań ul.Grunwaldzka 269/1 Tel.61 285 40 74
9. Zakład Instalacyjno-Budowlanemu Stanisław Piekarski Nowa Sól ul.Reymonta 8 Tel.68 3874400
10. Firma Remontowo-Budowlana UTIL Stanisław Załona Klucze ul.Dolna 8 Tel.326420311
11. Firma PUH"RICARDO"Ryszard Droszcz Zgorzelec ul.Górnicza 35 tel.757757574
12. AZBE Jacek Gramera Zielona Góra ul.Konstruktorów 36/15 tel.683227154
13. AK NOVASp z o.o. Odolanów ul. Ostrowska 42 biuro handlowe Poznań ul.Czechosłowacka 159 tel.61 6623393
14. AZ-EKO Paweł Józwiak Zielona Góra ul.Lwowska 25/29 tel.683254641 w.206
15. ALBEKO Singer Sp.j Kotowy gm.Skrwilno 0-542800288
16. Przedsiębiorstwo Budowlano –Usługowe"LECHBUD" Szczecin u.A.Struga 82b Tel.91 4644448
17. Gajawi PPHU Gabriel Roguń Łódź ul.Kopernika 56/60 tel.426884370
18. Transport-Metalurgia sp.z o.o. radomsko ul.Reymonta 62 tel.446854135
19. EKO-REMBUD-ZREMB Gorzów Wlkp. ul.Fabryczna 19-20 tel.957282010
20. AM TRANS PROGRES Sp z o.o. Poznań ul.Sarmackiej 7 tel..616569737
21. Przedsiębiorstwo Budownictwa Lądowego MJ Sp z o.o. Reguły ul.Graniczna 6 Tel.227243239
22. PPUU ABBA-EKOMB sp z o.o.Toruń ul.Moniuszki 11/13 tel.566546670,
23. Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „RAFICHEM" Usiński Rafał, Wrocław ul.Górnicza 36/5 tel.713537699
24. EXITO Grzegorz Marek Gorzów Wlkp. ul.Berna 2b/20 tel.957353702
25. PRZEM-BUD Przemysław Wąchała Dyonów 59 tel.791348246